

จบุสนรณ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

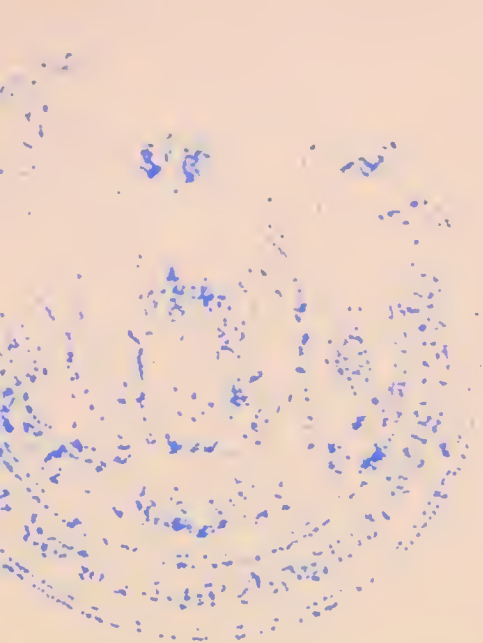
นาย ประสาท
ชักรังการ
ณ ชยุทธ

294.3123

พ334ตป

ฉ.2

ณ พระวัดสังเวชวิศยาราม
วันจันทร์ที่ ๙ มกราคม ๒๕๑๐

อ นุ ส ร ณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา

ณ เมรุวัดสังเวชวิศยาราม

วันจันทร์ที่ ๙ มกราคม ๒๕๑๐

เลขหมู่

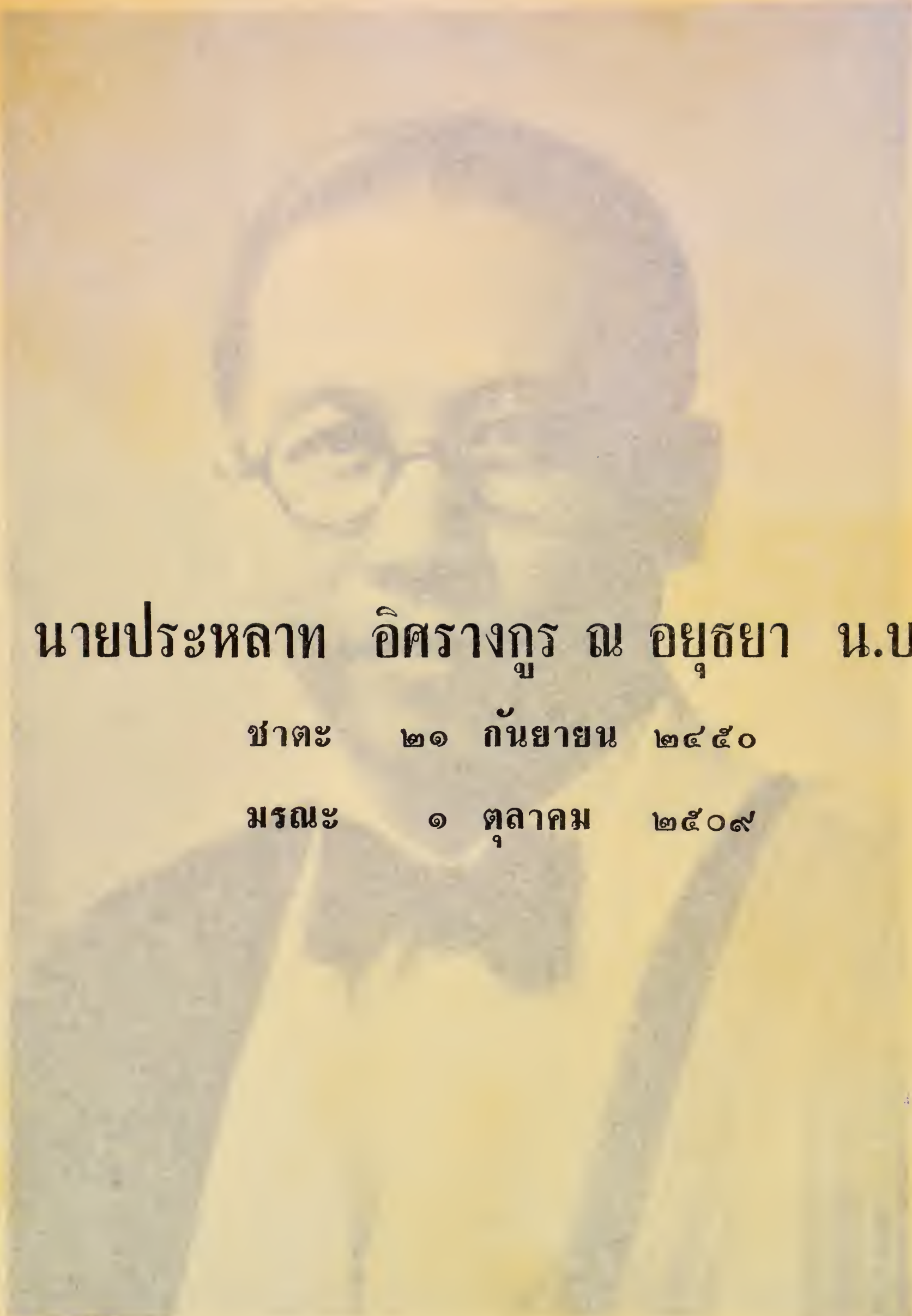
294.3723

พ 334 ๓ป

ก. 2

เลขทะเบียน

020671

นายประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา น.บ.ท.

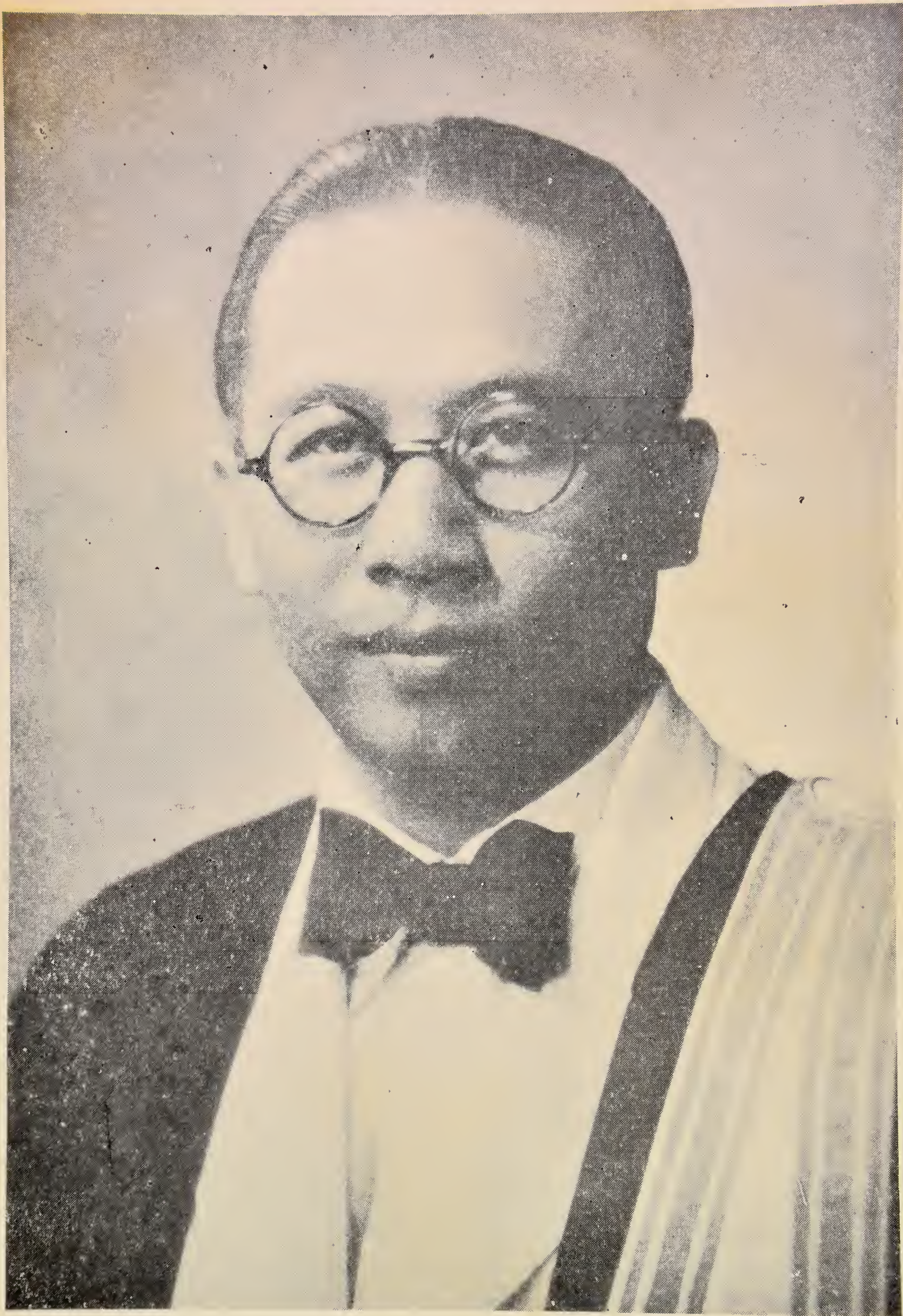
ช้าตะ ๒๑ กันยายน ๒๔๕๐

มรณะ ๑ ตุลาคม ๒๕๐๙

.N.A.N រដ្ឋបាល ឃ ព្រៃក្រវាញ ក្រសួងយុត្តិធម៌

ចំនាត់ លេខ ០១២៣ ០១ ២០២២

២០២២ លេខ ០១២៣ ០១ ២០២២

ประวัติ

นายดาบ ประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นบุตรคนใหญ่ของเสวกตรี
หลวงชิตภูบาล (ม.ล. ปลื้ม อิศรางกูร) และ นางถวิล ชิตภูบาล (ถวิล อิศรางกูร
ณ อยุธยา) เกิดเมื่อวันที่เสาร์ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะแม ตรงกับวันที่ ๒๑
กันยายน ๒๔๕๐

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะที่ยังดำรงพระอิสริยยศ
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ได้พระราชทานนามว่า “**ประหลาท**” เมื่อวันที่ ๒
กันยายน ๒๔๕๓

มีน้องร่วมตัวกัน ๗ คน คือ

๑. นางประवास พิงอาศรัย
๒. นายประวัติ อิศรางกูร ณ อยุธยา
๓. นางประวรรณ พินทุโยธิน
๔. นายประเวศ อิศรางกูร ณ อยุธยา
๕. นางเพ็ญพิศ วรรณิสสร
๖. นาวาอากาศเอก ประวิตร อิศรางกูร ณ อยุธยา
๗. นางถวิลวงศ์ สุวงศ์สินธุ์

การศึกษาเบื้องต้นได้เข้าเรียนหนังสือที่โรงเรียนมัธยมวัดสามพระยาต่อมา
ได้สำเร็จการศึกษาประโยคมัธยมที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และสำเร็จการ
ศึกษาเป็นเนติบัณฑิตเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖

๒ มิถุนายน ๒๔๖๙ เริ่มเข้ารับราชการเป็นเสมียนตรี ศาลมณฑลภูเก็ต กระทรวง
ยุติธรรม

๑ มกราคม ๒๔๗๑ นักเรียนนายดาบ

๑ มกราคม ๒๔๗๒ นักเรียนทำการนายดาบ

๑ สิงหาคม ๒๔๗๒	นายคาบ
๑ สิงหาคม ถึง ๓๐ เมษายน ๒๔๗๙	นายคาบกองหนุนมีเบี้ยหวัด
๑ พฤษภาคม ๒๔๗๙	หัวหน้าแผนกคำร้องขัตทรัพย์ กองบังคับคดีล้มละลาย กระทรวงยุติธรรม
๑๓ ตุลาคม ๒๔๘๒	หัวหน้าแผนกกลาง กองบังคับคดีล้มละลายกระทรวงยุติธรรม
๒๐ มิถุนายน ๒๔๘๓	หัวหน้าแผนกกลาง และผู้พิพากษาฝึกหัดศาลอาญา กระทรวง ยุติธรรม
๑ กรกฎาคม ๒๔๘๓ ถึง ๑ กรกฎาคม ๒๔๘๕	หัวหน้าแผนกพิทักษ์ทรัพย์ กองบังคับคดีล้มละลาย กระทรวงยุติธรรม
๑๖ เมษายน ๒๔๘๖	หัวหน้าแผนกกฎหมาย สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
๖ มกราคม ๒๔๘๘	หัวหน้ากองกฎหมาย " " "
๑ มิถุนายน ๒๔๘๙	หัวหน้ากองผลประโยชน์ " " "
๒๗ สิงหาคม ๒๔๘๙	หัวหน้ากองผลประโยชน์ และรักษาการในตำแหน่งผู้ช่วย ผู้อำนวยการทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์อีกตำแหน่งหนึ่ง
๒ มกราคม ๒๔๙๐	รักษาการในตำแหน่งหัวหน้ากองกฎหมาย สำนักงานทรัพย์สิน ส่วนพระมหากษัตริย์อีกตำแหน่งหนึ่ง
๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๐	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ รักษาการในตำแหน่งหัวหน้ากอง ผลประโยชน์ และรักษาการในตำแหน่ง หัวหน้ากองกฎหมาย สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
๒๔ เมษายน ๒๔๙๐	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ รักษาการหัวหน้ากองกฎหมาย สำนัก งานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และรองผู้อำนวยการ องค์การโรงแรม

๑๘ ธันวาคม ๒๔๙๐ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ รักษาการหัวหน้ากองกฎหมาย สำนักงาน
งานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ รองผู้อำนวยการองค์การ
โรงแรมและผู้ผู้อำนวยการเวทีราชดำเนิน

๑๔ สิงหาคม ๒๔๙๒ ลาออกเนื่องจากสุขภาพไม่สมบูรณ์

๑ กันยายน ๒๔๙๒ ถึง } ผู้จัดการโรงแรมรัตนโกสินทร์ และกรรมการบริษัทแสน
๓๑ มีนาคม ๒๔๙๖ } สุรัตน์ จำกัด

๑ เมษายน ๒๔๙๖

ถึง ๓๐ กันยายน

๒๕๐๙

ผู้ตรวจการ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

๑ ตุลาคม ๒๕๐๙

ลาออกเนื่องจากสุขภาพไม่สมบูรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

๒๐ มิถุนายน ๒๔๘๓ จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย

๒๐ กันยายน ๒๔๘๔ จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก

๒๔ ธันวาคม ๒๔๙๖ เหรียญรัตนาภรณ์ ชั้นที่ ๓

ราชการพิเศษ

๑๘ กันยายน ๒๔๘๖ เป็นกรรมการร่างพระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่าในภาวะคับขัน
พุทธศักราช ๒๔๘๖ โดยสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้ง

๒๒ ตุลาคม ๒๔๘๖ เป็นกรรมการควบคุมค่าเช่า โดยนายกรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้ง
(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๐ ตอนที่ ๕๙, ๒ พฤศจิกายน ๒๔๘๖)

๑๕ กันยายน ๒๔๙๑ เป็นกรรมการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติควบคุม
ค่าเช่า (ผู้แทนสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
ตามคำสั่งของกระทรวงมหาดไทยที่ ๔๖๔/๙๑ ลงวันที่ ๑๕
กรกฎาคม ๒๔๙๑)

นายดาบ ประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา ถึงแก่กรรมด้วยโรคเบาหวาน
และความดันโลหิตสูง เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๐๙ รวมอายุได้ ๕๙ ปีกับ ๑๑ วัน

ประโยชน์ปัจจุบัน

ของ

พระธรรมวโรคม

เจ้าอาวาสวัดสังเวชวิศยาราม

ทรัพย์ ยศ ไม่ตรี ความผาสุก ภาระนี้ เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา แต่
สิ่งเหล่านี้จะสำเร็จได้ก็ด้วยคุณธรรม ๔ ประการ คือ

๑. อุฏฐานสัมปทา การถึงพร้อมด้วยความหมั่น
๒. อารักขสัมปทา การถึงพร้อมด้วยการรักษา
๓. กัลยาณมิตตตา การคบเพื่อนที่ดี
๔. สมชีวิตา การเลี้ยงชีวิตอย่างสม่ำเสมอ

อุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือขยันต่อการศึกษา
เล่าเรียนและการงานในหน้าที่ ตั้งใจปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ เมื่อได้ประกอบคุณ
งามความดีไว้มากแล้ว ก็สามารถรักษาความดีนั้น ๆ ไว้ ไม่ให้ตกต่ำและเสื่อมไป

กัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้คบเพื่อนที่ดี อันเป็นปัจจัยชักนำให้ประกอบ
ความดีมีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น

สมชีวิตา เลี้ยงชีพอย่างสม่ำเสมอ คือ ใช้จ่ายทรัพย์ให้พอดีกับรายรับ
ไม่ฟุ่มเฟือยจนเกินไป และไม่ให้ฝืดเคืองจนเกินไป

นายประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา ได้มีทุกอย่างที่คนเขาปรารถนา
คือ มีทรัพย์ จ้างจ่ายให้สอยพอสสมควรแก่ฐานะและอัตภาพ มียศ คือมีเกียรติยศ
ชื่อเสียง และมีบริวารยศ คือมีพวกพ้องบริวารมาก มีไม่ตรี คือมีญาติมิตรสหาย
คอยให้ความรักและเมตตา แม้ตัวจะถึงแก่กรรมไปแล้ว ก็ยังมีผู้มาแสดงความรัก

และความอาลัยหาอยู่ไม่ทอดทิ้ง มาบำเพ็ญกุศลอุทิศไปให้อยู่มิได้ขาด มีความผาสุก
 นายประหลาทมีความสุข เพราะชอบสนุก มีเพื่อนฝูงมาก ถึงแม้ชีวิตในบั้นปลาย
 จะมีโรคภัยเบียดเบียนบ้าง แต่จิตใจก็ยังรักความสนุกมีความสุขอยู่เสมอ มีกรณียะ
 เนืองด้วยนายประหลาท ถือกำเนิดในตระกูลที่ดี มีการศึกษา จึงได้ประกอบกิจการงาน
 มีตำแหน่งเหมาะสมกับความรู้และความสามารถ

การที่นายประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา มีทุกอย่างที่คนเขาปรารถนา
 ก็เพราะประกอบด้วยคุณธรรม ๔ ประการ ดังกล่าวมาแล้วนั้น

ชาตินี้ นายประหลาท สามารถยึดประโยชน์ในปัจจุบันนี้ไว้ได้ ด้วย
 อำนาจแห่งความดีอันนั้น และบุญกุศลที่ญาติมิตรได้บำเพ็ญอุทิศให้ เชื่อว่านาย
 ประหลาทคงจะได้เสวยสุขสมบัติในสุคติสัมปรายภพอย่างแน่แท้

๕ ๕ ๕ ความเอื้อเฟื้อคือนอบนุญ

ใครคนหนึ่งเคยกล่าวไว้ว่า “ความเอื้อเฟื้อ คือ นอบนุญ” ถ้อยคำอันเป็นหลักธรรมเพื่อสังคมเช่นนี้ มีความหมายลึกซึ้งและกว้างขวาง นักบุญก็ นักปกครองก็ นักสังคมสงเคราะห์ก็ ฯลฯ ต่างยอมรับนับถือทั่วกันว่า เป็นสัจธรรมที่น่านิยมและถือเป็นหลักใจ ความเอื้อเฟื้อคืออะไร? เมื่อไม่ตั้งเป็นคำถาม จะเข้าใจได้ง่ายกว่านำไปตั้งเป็นคำถาม เพราะคนทั่วไปต่างเข้าใจความหมายดีตามลำพังตน ครั้นนำไปตั้งเป็นคำถามขึ้นแล้ว ทำให้ตอบยากขึ้นมิใช่น้อย แม้ผู้เขียนเองก็มักล่าตอบให้จำกัดความได้ตามลำพังตน จำต้องนำคำตอบครั้งเก่าก่อนของท่านผู้เก่าแก่มาตอบในปัจจุบันหรือในที่นี้ ท่านผู้เก่าแก่แต่บางก่อนให้คำอธิบายหรือให้คำจำกัดความหมายของความเอื้อเฟื้อไว้เป็นอย่างดีที่สุด ซึ่งไม่มีคำอธิบายอื่นใดหรือคำจำกัดความหมายอื่นเท่าเทียม ทั้งเป็นคำอธิบายคำต่อคำอีกโสดหนึ่งด้วย คำอธิบายหรือคำจำกัดความหมายดังกล่าวนั้น เป็นของหมิ่น ๆ ไม่ลึกลับซ่อนเร้นแต่อย่างใด ท่านผู้ใดนึกไม่ออก จะบอกให้ก็ยังได้ ความเอื้อเฟื้อ ก็คือความเผื่อแผ่ ดังนั้น ถ้อยคำสำนวนที่ปรากฏในทางวาจาหรือในทางลายลักษณ์อักษรชั้นเก่า จะพบบ่อย ๆ ว่า เมื่อเอ่ยถึงความเอื้อเฟื่อนำแล้ว เป็นต้องเอ่ยถึงความเผื่อแผ่ตามติดมาด้วยเสมอ เช่น พูดหรือเขียนว่า ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมื่อพูดถึงความเผื่อแผ่ ทำให้เข้าใจแจ่มชัดขึ้นเป็นทวีคูณ ความแจ่มชัดขึ้นเป็นทวีคูณดังกล่าวนี้ จะต้องไม่นำไปตั้งเป็นปัญหา ถ้าขึ้นนำไปตั้งเป็น ปัญหาขึ้นว่า เผื่อแผ่คืออะไร หรือเผื่อแผ่ซึ่งอะไรแล้ว ที่กล่าวไว้ว่าแจ่มชัดนั้น กลับจะกลายเป็นมัวมลทินไปอีกก็ได้ เมื่อผู้เขียนงานขึ้นมาแล้วก็ขอยิงต่อไปเสียทีเดียว และขออธิบายคำว่าเผื่อแผ่แต่โดยย่อ เผื่อ กับ แผ่ มีความหมายต่างกันอยู่ แต่ไม่ไกลกันนัก เผื่อ หมายถึงสิ่งที่แบ่งปันให้ในขณะที่ตนได้มา ในขอบเขตจำกัด แผ่ หมายถึงสิ่งที่แบ่งปันให้ในขณะที่ตนมีอยู่ ในขอบเขตที่จำกัดก็มี ในขอบเขตไม่จำกัดก็มี

ความหมายของคำว่าเผื่อ จะพบในถ้อยคำสำนวนที่ใช้กันอยู่เสมอ เช่นถามว่า คุณจะไปไหน? ไปหาของดี หามาเผื่อบ้าง หรือเอามาเผื่อบ้างนะ เป็นต้นอย่าง อันนี้ตรงกับความหมายของคำว่า เผื่อ คือจะแบ่งปันให้ในเวลาที่ได้มา ทั้งการแบ่งปันนั้นอยู่ในขอบเขตจำกัดเฉพาะบุคคล ส่วนความหมายของคำว่าเผื่อ ไม่ค่อยปรากฏในถ้อยคำสำนวน แต่ปรากฏอยู่ในการกระทำเกือบทั้งสิ้น เมื่อผู้ใดร้องขอหรือเกิดความรู้สึกว่าสิ่งใดจะเป็นบุญกุศลเป็นคุณประโยชน์ ก็แบ่งปันสิ่งที่ตนมีอยู่แล้ว อันนี้ก็ปรากฏอยู่ทั่วไป เผื่อเผื่อซึ่งอะไร? คำตอบที่สั้นที่สุดและครอบคลุมกว้างขวาง เห็นจะต้องนำคำตอบทางพระศาสนาตอบ คือ เผื่อเผื่อซึ่งประโยชน์ เผื่อเผื่อซึ่งความสุข จบทำสำหรับเพียงเท่านั้น

ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา ทางฝ่ายท่านเจ้าภาพได้ปรารภอยากได้ข้อเขียนของข้าพเจ้า เกี่ยวกับตัวคุณประหลาทตามแต่จะเห็นควร เพื่อนำไปตีพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน ความปรารถนากล่าวนั้นต้องกับความประสงค์ของข้าพเจ้า จึงรับปากด้วยความยินดีและเต็มใจ และขอขอบคุณท่านเจ้าภาพไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย ในกรณีที่เปิดโอกาสให้ข้าพเจ้ามีส่วนเกี่ยวกับข้อเขียนในงานศพคุณประหลาท

เมื่อจะนับย้อนหลัง คุณประหลาทกับข้าพเจ้าเริ่มรู้จักกันในราวปี พ.ศ. ๒๔๗๙ เนื่องในงานที่ข้าพเจ้าย้ายมาอยู่กุฎีใหม่ ซึ่งอยู่มาจนกระทั่งทุกวันนี้ การรู้จักกันครั้งนั้นยังไม่ถึงขั้นหมักคุ้น ครั้นต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ข้าพเจ้าได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ คุณประหลาทได้แสดงความเอื้อเฟื้ออย่างกว้างขวางยิ่งขั้นด้วยผู้หนึ่ง จึงเป็นที่คุ้นเคยต่อกันเป็นต้นมาจนกระทั่งจบฉากแห่งชีวิตของคุณประหลาท

ในช่วงระยะประมาณ ๓๐ ปีที่ข้าพเจ้ากับคุณประหลาทได้รู้จักมักคุ้นกันมา และยอมรับนับถือคุณประหลาทเหมือนญาติหรือมิตรที่สนิท ข้าพเจ้าได้แลเห็นตั้งแต่ต้นมาว่า คุณประหลาทมีมโนธรรมที่งดงาม มีนิสัยตรงไปตรงมา ไม่ชอบเอาเปรียบใคร เป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความการะ

และกตัญญูกตเวทิมั่นคงในท่านผู้เป็นบุพพการี ตีต่อหมู่ญาติและเหล่ามิตรสหาย
ตลอดถึงบ้านใกล้เรือนเคียงและคนทั่วไป เป็นผู้ชอบช่วยเหลือญาติมิตรแม้กระทั่ง
บุคคลอื่น เมื่อเห็นทุกข์ของผู้อื่นแล้วมักทนไม่คอยได้ มีช่องทางเป็นต้องช่วยเหลือ
เกื้อหนุน

ข้าพเจ้าเองเคยพุดกับคุณประหลาททั่วต่อทั่วเกี่ยวกับเรื่องกาช่วยเหลือผู้อื่น
โดยประสงค์จะให้อยู่ในขอบเขตจำกัดและสมควร ด้วยมานึกถึงอนาคต ในยาม
ที่คุณประหลาทแก่เฒ่าหรือหมดกำลังที่จะแสวงหาทรัพย์สินมาเพิ่มเติม ได้รับคำ
ตอบว่า “เมื่อเขาได้รับทุกข์และขอให้ช่วย หากได้ช่วยเขาแล้วรู้สึกสบายใจที่เห็น
เขาพ้นทุกข์ เขาจะนึกถึงบุญคุณหรือหาไม่ เป็นเรื่องของเขา ไม่เกี่ยวกับตัวผม
ท่านเจ้า (หมายถึงข้าพเจ้า) ก็เคยรู้ ที่ผมสละสิทธิในการที่จะได้รับตำแหน่งผู้พิพากษา
ก็เพราะมันขัดกับความรู้สึกในใจของผม จะว่าคิดมากไปก็ได้” มโนธรรมของคุณ
ประหลาทในเรื่องนี้ เป็นมโนธรรมของนักบุญไปเสียแล้ว คือ ชอบซื้อความทุกข์
ของผู้อื่นมาสู่ตน และชอบขายความสุขของตนให้แก่ผู้อื่น ญาติและมิตรสหายที่สนิท
ของคุณประหลาท คงจะเห็นพ้องกับข้าพเจ้าในข้อนี้ พุดกันในทางธรรมล้วน ๆ
น้ำใจเช่นนั้นเป็นน้ำใจที่น่าบูชา

ข้าพเจ้าให้หัวข้อเรื่องข้อเขียนฉบับนี้ ด้วยหมายให้เห็นคุณลักษณะเด่น
พิเศษของคุณประหลาท และเพื่อให้เกิดอนุสรณ์ของคุณประหลาท ทั้งนี้ เพื่อให้
วิญญานของคุณประหลาทได้รับทราบ ว่า ข้าพเจ้ายังรักและระลึกถึงอยู่เป็นนิตย์

พระธรรมปัญญาบดี

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้าได้รับขอร้องให้เขียนคำไว้อาลัย นายประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา ในหนังสือซึ่งจะจัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในการรับพระราชทานเพลิงศพข้าพเจ้ายินดีรับ เพราะนอกจากได้ร่วมงานกันมาเป็นเวลานานแล้ว นายประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา ยังเป็นผู้ที่ข้าพเจ้านิยมในอุปนิสัยใจคอและการทำงานที่ได้มอบหมายให้ผู้หนึ่ง

ข้าพเจ้าได้รู้จักคุ้นเคยกับนายประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา เมื่อได้มาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ในตอนแรกก็รู้สึกว่าเป็นผู้ที่ทำงานเข้มแข็ง และเอาใจใส่ต่อหน้าที่การงาน เป็นอย่างดี ระยะเวลาต่อมาข้าพเจ้าก็ได้ตระหนักว่าไม่ว่างานอย่างใด หน้าที่ใด เมื่อได้มอบหมายให้แล้ว นายประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา ก็ได้ใช้ความสามารถทำงานนั้น ๆ ทั้งที่ไม่ใช่งานโดยวุฒิให้ดำเนินไป โดยดีได้ ข้าพเจ้าใคร่เปรียบว่า นายประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา เสมือนเป็นหนุมาน เพราะ “ใช้ไหน สำเร็จดังจินดา” เช่นเมื่อโรงแรมรัตนโกสินทร์ขาดผู้จัดการ ข้าพเจ้าก็ส่งนายประหลาทฯ ไปดำรงตำแหน่ง และเมื่อศาลาเฉลิมกรุงว่างผู้จัดการ ก็ส่งนายประหลาทฯ ไปเป็น นายประหลาทฯ ก็ได้พยายามใช้ความสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ที่มอบหมายให้นั้น ไม่แต่เพียงให้เป็นการทำงานไปวันหนึ่งๆ แต่ได้พยายามปรับปรุงแก้ไข หาทางให้กิจการงานที่ตนรับผิดชอบเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ข้าพเจ้าขอสรรเสริญความดีของนายประหลาทไว้ในโอกาสนี้ด้วย ในระยะต่อมาปรากฏว่าสุขภาพของนายประหลาททรุดโทรมลง มีโรคที่เป็นอันตรายต่อชีวิตหลายโรค และมีอาการทวีความรุนแรงขึ้นทุกที จึงได้ผ่อนงานให้คลายความเคร่งเครียดลง ให้สุขภาพดีขึ้น เพื่อต่อต้านโรคร้ายได้ นายประหลาทจึงได้ดำรงตำแหน่งผู้ตรวจการมาจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ข้าพเจ้ามีความยินดีอยู่ประการหนึ่ง คือได้มีโอกาสดูเยี่ยมอาการป่วยเจ็บก่อนที่นายประหลาทจะถึงแก่กรรมเพียง ๒ วัน ถึงแม้ความตายจะเป็นความแน่นอน สิ่งเดียวที่มนุษย์

ทุกคนจะต้องประสบในโลกวิสัย เมื่อได้ทราบว่านายประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา ถึงแก่กรรม ข้าพเจ้าก็ไม่อาจที่จะเว้นความเสียตาย และอาลัยเสียได้ โดยที่ นายประหลาทเป็นคนดีคนหนึ่ง ดีทั้งในด้านการงานและในจิตใจ เป็นที่รักใคร่ ชอบพอของญาติมิตรและผู้รู้จักคุ้นเคยโดยทั่วไป ความดีนี้คงเป็นเหื่อนาบุญให้วิญญาน ของ นายประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยาได้ประสบสุข ในสัมปรายภพด้วยดีทุกประการ

พลตรี หม่อมทววงศ์ถวัลย์ศกต

ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้ารู้จักกับคุณประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา มาประมาณ ๓๐ ปี ได้เคยทำงานโดยหน้าที่ร่วมกันสองแห่ง คือเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๙ ในสำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กับเป็นกรรมการบริษัทสหคีนีมา จำกัด เป็นเวลา ๑๐ ปี จนกระทั่งคุณประหลาทถึงแก่กรรม

ในการที่ได้ร่วมงานกันมา และวิสาสะกัน ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักจิตใจ และคุณธรรมของคุณประหลาท ว่าเป็นผู้

๑. มีความวิริยะอุตสาหะ อุตทนต่อหน้าที่ รวมทั้งความสุจริตด้วย

๒. รักใคร่เพื่อนฝูง ช่วยเหลือเต็มสติกำลัง เมื่อเพื่อนตกทุกข์ได้ยาก หรือเมื่อร้องขอให้ช่วยเหลือ โดยมีคำหนึ่งว่าการช่วยเหลือนั้นจะเป็น ภาระผูกพันหรือประการใดหรือไม่

๓. มีจิตใจมั่นคงต่อเพื่อนฝูง หรือบุคคลใด ที่คุณประหลาท มีความเคารพนับถือสม่ำเสมอ แม้บุคคลผู้นั้นจะพ้นจากหน้าที่ หรือต้อยยศตำแหน่งหน้าที่ลงก็ตาม คุณประหลาทยังคงเคารพนับถือเช่นเดิม หรือยิ่งเคารพยิ่งขึ้น

ขอคุณงามความดีที่คุณประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยาได้บำเพ็ญไว้ ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐานให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ ของคุณประหลาทฯ จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพโน้นเทอญ

พ.อ. สุวรรณ เพ็ญจันทร์

๔๘๖ ศิษย์ทรก

ข้าพเจ้าได้ทราบว่า คุณประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา ถึงแก่กรรมเสียแล้ว ข้าพเจ้าเสียใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้ตายกับข้าพเจ้ารักใคร่สนิทสนมกันมานาน ประมาณ ๔๕ ปี ถ้าข้าพเจ้าจำไม่ผิด ข้าพเจ้าถูกส่งให้ไปเป็นครูโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยแต่ พ.ศ. ๒๔๖๓ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๖๔ นายเอ็น. ชัตตัน อาจารย์ใหญ่ ได้ให้ข้าพเจ้าเข้าประจำชั้นมัธยมปีที่ ๔ ก. ชั้นนี้มีนักเรียนจำนวนมากถึง ๓๔ คน นักเรียนเหล่านี้มีความประพฤติดีทุกคน มีอัธยาศัยดี ความรู้ดี แต่มีอีกคนหนึ่ง ที่มีลักษณะพิเศษกว่าคนอื่น ๆ คือหน้าตาสะสวยหมดจด ท่าทางใจดี รูปร่างสง่างาม ยิ้มเยิ้มอยู่เสมอ แต่งกายสะอาดเรียบร้อย กิริยาจาสุภาพอ่อนโยนรู้จักเด็ก รู้จักผู้ใหญ่ เพื่อนฝูงรักใคร่มาก ข้าพเจ้าสนใจได้เปิดทะเบียนสมุดคู่มือประจำชั้นดูปรากฏว่าเด็กคนนั้น คือ นายประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา ใน พ.ศ. ๒๔๖๘ นักเรียนเหล่านี้สอบไล่ได้ชั้นมัธยมปีที่ ๘ ต่างก็แยกย้ายกันไปเรียนต่อที่อื่นตามความถนัดของตนต่อไป

ในระยะหลังต่อมา นักเรียนทุกๆ โรงเรียนนิยมการเลี้ยงเป็นรุ่น ไม่ต้องรอเลี้ยงทั้งโรงเรียน เพราะไม่สะดวกด้วยประการทั้งปวง โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยก็รวบรวมนักเรียนในปีของตนเลี้ยงเป็นรุ่น เช่นปี ๒๔๖๔ มีการเลี้ยงกันทุกปี เจ้าภาพมีเปลี่ยนกันทุกปี บางปีเกรงคนจะน้อยไปก็รวมเอารุ่นปี ๒๔๖๕ และ ๒๔๖๖ มารวมกัน เพื่อต้องการให้ผู้ที่มาจะได้ครึกครื้นสนุกสนานกันมากๆ นักเรียนรุ่นปี ๒๔๖๘ เลี้ยงกันทุกปีมา แม้แต่คุณประหลาท จะเริ่มบ๊วยก็ต้องมาร่วมรุ่นด้วยทุกครั้ง บางปีมาร่วมด้วย ไม่ได้อยู่จนเลิกงาน แต่ก็พยายามมาให้ได้เห็นเพื่อนฝูงและครูก็พอใจแล้ว การเลี้ยงไม่มีแต่เพียงเท่านั้น ปี ๒๔๗๓ ปี ๒๔๗๕ และปี ๒๔๗๖ ก็มีเลี้ยงรุ่นเช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าได้เคยถูกเชิญให้ไปร่วมด้วยบ่อย ๆ เฉพาะรุ่นปี ๒๔๖๘ นักเรียนรุ่นนี้ ได้เชิญครูที่เคยสอนมาทุก ๆ ชั้นรับประทานอาหารและเป็นการไหว้ครูประจำปีด้วย ครั้งแรก ๆ ครูที่ได้รับเชิญมากมีจำนวนมาก แต่ในปีต่อ ๆ มา ครูชักร้อยหรือ

ลงทุกที มาไม่ไหวบ้าง อยู่ไกลเกินที่จะมาได้บ้าง มีธุระกิจไปต่างจังหวัดบ้าง เจ็บไข้ บ้าง ตายไปบ้าง ในปีสุดท้ายยังเหลือครูที่ยังมาให้ศิษย์ได้เห็นหน้าก็มี ครูนาค เทพ- หัสติน ณ อยุธยา, ครูทองหล่อ, ครูเล็ก สมุทรประภูมิ ครูสวัสดิ์ หัพพานนท์ และข้าพเจ้าเท่านั้น

พระท่านว่า “โตโตในโลกล้วน อนิจจัง” คุณประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา ศิษย์ที่รักผู้ที่กอดปรไปด้วยกุศล คือ ความดีที่ทำไว้แก่ญาติมิตร และผู้อื่นด้วยความเต็มใจ มาคว่นถึงแก่กรรมเสียแล้ว ยิ่งความเศร้าโศกวิปโยคแก่บรรดาผู้ที่อยู่ข้างหลังอย่างไม่สามารถจะนำมากล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรได้ คนอย่างคุณประหลาทฯ มีดีทั้งนอกทั้งใน เป็นคนดีอย่างประหลาด มีวัตรธรรม เป็นที่ต้องจิตต้องใจของคนมีนามธรรมดี ใจกว้างขวาง ไม่โกรธไม่พยาบาทใคร ชอบช่วยเหลือผู้ที่มาขอให้ช่วยเหลือโดยไม่เลือกหน้า วันคืนทำบุญและสวดอภิธรรมที่วัด ญาติมิตรจะมาร่วมงานนี้ด้วยความเต็มใจ ต่างก็แสดงความเสียใจอาลัยถึงอย่างสุดซึ้ง ข้าพเจ้าได้พบศิษย์เก่าๆ ได้มากันมาก ทั้งญาติของผู้ตายก็มากันพร้อมเพรียง มีคุณแม่ และญาติ-น้องๆ ทุกคน เห็นแล้วน่าปลื้มปีติ ขออนุโมทนาด้วย

การที่คุณประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา ถึงแก่กรรมนี้ ถ้าจะคิดให้ซึ่งเอาธรรมะเป็นที่ตั้งว่า ใครๆ จะหนีสภาวะธรรม คือ ชาตะ ชรา พยาธิ มรณะ หาได้ไม่ ไตรลักษณ์ คือ ทุกข์ อนิจจัง อนัตตา พระสอนไม่ให้เรายึดถือว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นของเรา โลกนี้มีแต่ความเปลี่ยนแปลง ความปรวนแปรไม่แน่นอนและความประหลาดในที่สุด คนเราเกิดมา มีแก่ มีเจ็บ มีตาย ทุกคนจะหลีกเลี่ยงเสียมิได้ ดังคำโบราณว่าไว้ “แม่มัจจุราช...นายเราท่านเอาแน่ ต่างก็แต่ช้าหรือเร็วอย่าสงสัย คืบเลวันพลันดับดับลงไป เราก็กไถ่ป่าช้ามาทุกวัน” ทั้งๆ ที่ทราบแล้วว่า ความตายเป็นของธรรมดาโลก ก็อดที่จะอาลัยถึงเสียมิได้ เพราะผู้ตายมีคุณความดีอยู่ในตัวมาก อาทิเช่น นิमित์ทำ สาธูรูปาน กตญญู กตเวทิตา ความรู้คุณและตอบแทนคุณเป็นเครื่องหมายของคนดี ฉะนั้น

ข้าพเจ้ามั่นใจในธรรมะของพระพุทธเจ้า ทรงสั่งสอนไว้ว่า กุศลกรรมคือ
ความดี อกุศลกรรมคือความชั่ว ที่เป็นเครื่องตามสนองไปในสัมปรายภพ จึงขอ
เชิญชวนท่านทั้งหลาย มีญาติและมิตร จงร่วมกันตั้งจิตอธิษฐานอังกุณพระศรีรัตน
ตรัยอันเป็นสรณะ โปรดดลบันดาลให้วิญญานของคุณประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา
ผู้ประกอบแต่กุศลกรรม สร้างแต่คุณความดีไว้แต่หนหลัง ดังได้บรรยายมาแล้ว
ได้สถิตในสรวงสวรรค์ อันเป็นสถานบรมสุขและเสวยรมย์ อันสมควรแก่ผลบุญนั้น ๆ
เทอญ

“ประหลาท” สิ้นชีพอนาคโธ
มาควน สู สัมปราย
กุศลกรรมที่ทำมา
จงสถิตสุขาวดีโน้น

อนิจจา
ภพโพน
เสริมส่ง
ฟากฟ้าสรวงสวรรค์

วิรุฬห์จรรยา
(ขุนวิรุฬห์จรรยา)

๑๓ ธันวาคม ๒๕๐๙

๑๖๗ บ้านวิรุฬห์จรรยา
อาคารพิบูลเวศม์
ต. คลองตัน อ. พระโขนง

สรุป

เมื่อก่อนปี ๒๔๗๖ ขณะที่ข้าพเจ้าเป็นนักเรียนกฎหมายของโรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม ซึ่งตั้งอยู่ที่ห้างแบดแมนแอนด์โก และได้เปลี่ยนมาเป็นกรมโฆษณาการและกรมประชาสัมพันธ์ในปัจจุบันนั้น ข้าพเจ้าได้มีโอกาสรู้จักสุภาพบุรุษผู้หนึ่ง มีความรู้สึกว่าเขาเป็นบุคคลที่มีเสน่ห์ น่ารักและน่าคบหาสมาคมไม่น้อยทีเดียว สมัยนั้นนักเรียนกฎหมายยังนั่งผ้า่มวง สวมเสื้อราชปะแตนคือเสื้อนอก กระเป๋ापีก คอปีกและกระดุม ๕ เม็ด ที่ว่าน่ารักและน่าคบหาสมาคมก็คือ เขาพิถีพิถันในการแต่งกาย เกือบจะว่ามากกว่าเพื่อน ๆ นักเรียนกฎหมายรุ่นเดียวกันอีกหลาย ๆ คน ผมเฝ้าเขาหัวเรียวร้อย ผ้า่มวงอัดกลีบอย่างดี รองเท้าที่สวมขัดมันปลาบถูเท้าไยบัวแนบเนื้อสนิท ความพิถีพิถันในการแต่งกายนี้เองที่ทำให้ข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ สนใจ เขาผู้นี้คือคุณประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา ซึ่งได้ศึกษาพร้อมกับข้าพเจ้าและสำเร็จเป็นเนติบัณฑิตรุ่นเดียวกันเมื่อปี ๒๔๗๖

สมัยนั้นการศึกษาในโรงเรียนกฎหมาย เป็นการเรียนแบบนักศึกษาผู้ใหญ่ คือส่วนมากมักจะรับราชการ เข้า ๆ มาฟังเล็คเชอร์ แล้วก็แยกย้ายกันไปทำราชการหรือปฏิบัติอาชีพส่วนตัว อาจจะมาบ้างเว้นบ้าง ย่อมแล้วแต่ความจำเป็นของแต่ละบุคคล เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงมีโอกาที่จะคบหาวิสาสะกับคุณประหลาทน้อยเป็นธรรมดา ยิ่งเมื่อเราสำเร็จเป็นเนติบัณฑิตและแยกย้ายกันไปปฏิบัติราชการหรือประกอบอาชีพต่าง ๆ กันแล้ว ก็หาโอกาสที่จะพบกันได้ยาก จนกระทั่งคุณประหลาทได้มาปฏิบัติหน้าที่ในสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และมีหน้าที่ต้องมาดูแลงานทางโรงแรมรอยัลซึ่งอยู่ตรงข้ามกับกรมโฆษณาการสมัยนั้น พวกเราเนติบัณฑิตรุ่น ๗๖ จึงมีโอกาสดำรงใช้โรงแรมแห่งนี้ในการเลี้ยงร่วมรุ่น มาพบกันพร้อมหน้าพร้อมตาโดยการชักแจงของคุณประหลาท และนี่คือสิ่งที่ทำให้เราได้มีโอกาสรำลึกถึงเรื่องราวเก่า ๆ ประเพณีเก่า ๆ และความเก่า ๆ แก่ ๆ สมัยห้างแบดแมนที่

เปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนกฎหมายในยุคนั้น ที่มีกระจกหน้าปิดหมดทางด้านหน้าตามแบบอย่างของห้างฝรั่งทั่วไป

นี่เองที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสใกล้ชิดสนิทสนมกับคุณประหลาทยิ่งขึ้น คุณประหลาทเป็นคนเปิดเผยคุยสนุกสนานทำอะไรทำจริงทำจัง ไม่ยอมพ่ายแพ้แก่สังขารและวัย และรักเพื่อนฝูง เป็นกันเองอย่างสนิทสนม แม้ว่าเราจะจากกันมานาน เพราะฉะนั้นทุกครั้งที่เราพบกัน ภาพของนักเรียนกฎหมายสมัยห้างแบคแมนสมัยนั้นจึงสามารถทำให้เรามีจิตสำนึกถึงความรู้สึกได้อย่างดี เท่าเทียมกับว่า เราได้เป็นมิตรสนิทสนมกันตลอดเวลาอันยาวนานแสนนานมาแล้ว

คุณประหลาทเป็นคนรักความเที่ยงธรรม รักความซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา และรักความสงบ เพราะฉะนั้น บางทีพวกเพื่อน ๆ ก็มักจะได้รับข่าวด้วยความตระหนกตกใจว่า คุณประหลาทเข้าไปห้ามคู่วิวาทรายหนึ่ง จนกระทั่งตัวเองต้องได้รับบาดเจ็บ อย่างหนักมี นี่ก็แสดงว่าคุณประหลาทเป็นคนรักความสงบและยินดีเสียสละเมื่อถึงคราวจำเป็น

เท่าที่ข้าพเจ้ารู้จักคุณประหลาทเป็นคนโสด แม้ว่าจะวัยล่วงไปกว่าครึ่งศตวรรษแล้ว แต่ข้าพเจ้าก็ไต่ย็นว่า คุณประหลาทเป็นคนรักเด็ก ถึงขนาดขอเด็กมาเลี้ยงอย่างลูก เพราะฉะนั้นแหละ ย่อมไม่มีปัญหา ถ้ายิ่งเพื่อนฝูงไปขอความช่วยเหลือ ก็จะได้ได้รับความสำเร็จตอบแทนกลับไปทุกราย

ในสมัยที่ยังเที่ยวเตร่ คุณประหลาทมักจะมีเพื่อนฝูงที่ไปด้วยกันบ่อย ๆ ก็มี คุณวิทย์ ศิวะศรียานนท์ คุณประพัฒน์ วรรณะสาร ซึ่งถึงแก่กรรมไปแล้ว และคุณอิสสระ กาญจนะคุหะ

ข้าพเจ้าไต่ย็นข่าวว่าคุณประหลาทเป็นโรคเบาหวาน ไปรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลไม่นานนัก ก็ได้ข่าวอย่างฉับพลันว่าถึงแก่กรรมเสียแล้ว เป็นข่าวที่ทำให้ข้าพเจ้าสลดใจไม่น้อยทีเดียว ในการที่เสียเพื่อนเก่าแก่ไปคนหนึ่ง จึงมีความกระตือรือร้นในการที่ได้รับคำขอร้องให้เขียนถึงความเก่า ความแก่สมัยนั้น ที่ข้าพเจ้ามี

ความผูกพันอยู่กับคุณประหลาท ในวาระแห่งสุดท้าย ที่เราจะไม่มีโอกาสได้พบดวง
หน้ากันอีกชั่วนิรันดร์

ขออานิสงส์และผลบุญที่คุณประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา ได้กระทำ
ไว้ในภพนี้ ด้วยความเมตตา กรุณา มุทิตาแก่บุคคลทั่วไป จงเป็นผลนำสนองและ
เป็นมัลลกุเทศก์นำดวงวิญญาณของคุณประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา ไปสู่สุคติ ณ
สัมปรายภพด้วยเทอญ

ประสงค์ หงสนันท์

๓๐ พฤศจิกายน ๐๙

ประหลาท—เพื่อนที่ไม่มีใครเหมือน

เมื่อประเวศมาขอให้เขียนเรื่องประหลาทในงานศพ ผมรับคำทันที และเมื่อรับคำแล้วก็เริ่มต้นหลายครั้ง แต่ก็เขียนไปไม่ตลอด จนประเวศต้องโทรศัพท์มาทวง ที่เขียนไปไม่ตลอด ก็เพราะจิตใจมันตันตันไปหมด จะเขียนเรื่องของประหลาทอย่างไรดีจึงจะถูกต้องและสมควร เพียงแต่จะขึ้นต้นอย่างไรตรงไหนก็ยากเสียแล้ว เพราะเรื่องที่มันประทับใจเข้ามาในใจ ในความรู้สึกนั้นช่างมากมายเหลือเกิน เหลือที่จะจำอันต่อกันแล้ว และเรียบเรียงนั่นถ้อยคำ เพราะประหลาทจากไปแล้ว แต่ความรู้สึกเหมือนอยู่ใกล้ชิดกัน ยังกิน ยังดื่ม ยังพูดจา ปรับทุกข์ปรับร้อนกันอยู่ที่จะเขียนต่อไปนี่จึงเป็นเพียงบางสิ่งบางอย่างที่มันออกมาเป็นถ้อยคำได้ แต่ส่วนใหญ่ที่สำคัญนั้น ไม่มีวิธีใดที่จะระบายออกมาได้แม้เพียงกะพริบเดียว

เราเป็นเพื่อนกันมา ๒๕ ปี ความจริงไม่ต้องการเวลานานเพียงนั้นที่จะทำให้ประจักษ์ได้ว่า ประหลาทไม่ใช่เพื่อนธรรมดา ถ้าจะพูดว่า ประหลาทเป็นคนดี ใจกว้างขวาง อารมณ์รอบ ก็น่าจะเป็นเรื่องธรรมดาเหลือเกิน เพราะคนดีและเพื่อนดีเช่นว่านี้ ยังมีอยู่มาก แต่ประหลาทไม่เข้าฟอมูล่าใด ๆ เป็นคนที่มีบุคลิกลักษณะไม่เหมือนใคร พูดถึงความใจดี ประหลาทดีต่อทุกคน ไม่เคยคิดร้ายทำลายใคร แม้แต่คนที่เขาเป็นปฏิปักษ์ ประหลาทเป็นคนใจกว้างขวางไม่มีที่สิ้นสุด เรื่องการช่วยเหลือ ต้อนรับ และเลี้ยงดู ใครออกปากเป็นไม่วิตหวัง แต่ส่วนมากไม่ต้องรอให้ออกปาก เพราะวันหนึ่ง ๆ ของประหลาทเต็มไปด้วยการคิดถึงเรื่องของผู้อื่น พะวงนึกถึงแต่ว่า คนนั้นคนนี้จะมีความเป็นอยู่อย่างไรบ้าง เพื่อนฝูง และแม้แต่ลูกหลานของเพื่อนฝูงจะไปตกทุกข์ได้ยากที่ไหนบ้าง ประหลาทเอามาเป็นภาระกังวลประจำวัน จนน่าประหลาดใจว่าประหลาทเอาเวลาที่ไหนมาทำงาน แต่ความจริงมีอยู่ว่า ประสิทธิภาพในการทำงานของประหลาทมีแต่สูงขึ้นเรื่อยๆ จนถึงจุดที่สังขารไป

ไม่ไหว ประหลาตเป็นนายที่ลูกน้องรัก และเป็นลูกน้องที่นายรัก ซึ่งเป็นของหายากอย่างยิ่งเพราะคนทั่วไปมักจะได้อย่างเสียอย่าง

ลักษณะเลิศอย่างหนึ่งของประหลาตก็คือ เป็นคนใจสะอาด ประหลาตมีใจคอเป็นนักเลงกล้าได้กล้าเสีย และกล้าเสี่ยงไม่ว่าในทางกายหรือทางใจ แต่ไม่มีที่จะเอาเปรียบใคร หรือใช้วิธีลับหลัง ประหลาตไม่เคยให้ร้ายใคร แม้แต่ศัตรู ในชีวิตของประหลาตได้เคยผจญกับความขมขื่นเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนบางคนมามาก บางทีถึงกับเกือบเอาตัวไม่รอด ความขุ่นเคืองในกรณีเช่นนี้ย่อมมีบ้าง แต่ประหลาตไม่เคยอาฆาตมาดร้าย คิดแก้เผ็ด คงนึกว่าเป็นเรื่องของโชคชะตา และหันหน้าเผชิญชีวิตและปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอย่างไม่พรั่นพรึง

ประหลาตเป็นคนมีอารมณ์ขัน และชอบสนุกสนานเฮฮา ชอบอยู่กับเพื่อนฝูง และเห็นชีวิตเป็นสิ่งน่าอภิมรย์ เป็นคนเข้าไหนเข้าได้ และพูดถูกทุกคน แม้จะไม่ชอบประจบใคร การที่ประหลาตเป็นคนเบิกบานเห็นชีวิตเป็นสุขนั่นเอง จึงเป็นเรื่องน่าเศร้าสลดใจอย่างยิ่ง ที่ในบั้นปลายของชีวิต ประหลาตได้ถูกโรคร้ายไข้เจ็บบังคับให้ต้องหันหลังให้ชีวิต หันหลังให้สังคม เหตุไรหนอ โชคชะตาจึงบันดาลให้คนที่ร่ำรวยกับชีวิต กลายเป็นคนที่จำต้องปฏิเสธชีวิต อาจเป็นด้วยเหตุนี้ ในระหว่างที่นอนเจ็บอยู่ ประหลาตจึงกลายเป็นคนหม่นหมองและขมขื่น และจนแล้วจนรอด เพื่อนบางคนก็ไม่มีโอกาสได้ “เห็นใจ” ในเสียวินาทีสุดท้าย

พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนโดยเฉพาะประหลาต เป็นเพื่อนที่ซื่อสัตย์ และรักกันอย่างหนึ่งไม่มีสอง ไม่มีเพื่อนคนไหนหมางใจกับประหลาตได้ แม้จะผิดใจกันอย่างไร เพราะประหลาตมีแต่พยายามเข้าใจและให้อภัย นอกจากนั้น ประหลาตยังยินดีที่จะเป็นฝ่ายให้ ไม่ใช่ฝ่ายรับ ถึงแม้บางครั้งเพื่อนฝูงจะต้องเกี่ยวเนื่องให้ประหลาตเป็นฝ่ายรับบ้าง แต่ก็ดูประหลาตไม่ถืออกดีใจเท่ากับเป็นฝ่ายให้ พูดถึงความซื่อสัตย์ต่อเพื่อน ประหลาตเป็นคนมีความรู้สึกแน่วแน่ต่อเพื่อนอย่างยิ่ง กาลเวลา หรือความเปลี่ยนแปลงของโชคชะตา หรือฐานะความเป็นอยู่ ไม่สามารถมากระทบกระเทือนมิตรภาพได้ เพื่อนจะต้องเป็นเพื่อนอยู่ตลอดไป

เรื่องของปรโลกยังเป็นสิ่งลึกลับสำหรับเพื่อน ๆ ของประหลาทที่ยังมีชีวิตในโลกนี้อยู่ แต่ถ้าความเป็นเพื่อนอันเลิศเป็นคะแนนนิยมที่จะบันดาลให้ประหลาทไปสู่ชาติภูมิใดที่ได้รับความสุข สมกับจิตใจอันบริสุทธิ์ และเพียบไปด้วยความเสียสละของประหลาทแล้ว ข้าพเจ้ามั่นใจว่า ประหลาทเพื่อนรัก ได้ไปสู่ชาติภูมินั้นแล้ว และได้พบกันแล้วกับ ประพัฒน์ วรรณะสาร เพื่อนอีกคนหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะไม่ห่างไกลกัน

วิทย์ ศิวะศรียานนท์

คำไว้อาลัย

คุณประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา กับข้าพเจ้ารู้จักชอบพอกันมาตั้งแต่
ตอนเป็นเด็ก ๆ โดยเราเป็นเพื่อนนักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยรุ่นเดียวกัน
ได้เรียนร่วมชั้นและร่วมห้องกันมาหลายปี และจบชั้นมัธยมบริบูรณ์ ในปีเดียวกัน
เมื่อต่างก็สำเร็จการศึกษาวิชากฎหมายแล้ว เราก็ยังเคยรับราชการร่วมกันในกระทรวง
ยุติธรรมอีกหลายปี ความรู้จักชอบพอกันตั้งแต่เมื่อครั้งเป็นเด็ก ๆ จึงแนบแน่นยิ่ง
ขึ้น คุณประหลาท ฯ เป็นคนที่มีอัธยาศัยใจคอดี เป็นคนรักเพื่อนรักฝูงมาก มีความ
ซื่อสัตย์ต่อเพื่อนและหมู่คณะ ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ได้เป็นกำลังสำคัญคนหนึ่งใน
การรวบรวมเพื่อนนักเรียนรุ่นเก่าสวนกุหลาบวิทยาลัยรุ่นเดียวกัน ให้ได้มีการพบปะ
สมาคมสมาคมกันเป็นประจำทุกปีมา เพื่อนฝูงมีธุระให้ช่วยเหลืองานการอะไร
ก็เต็มใจช่วยเหลือทุก ๆ คน จึงเป็นที่รักใคร่ของเพื่อนฝูงทั่วหน้ากัน ในด้านหน้าที่
การงานก็ปรากฏว่า เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตเอาใจต่อการทำงานในหน้าที่ เป็นที่
ไว้วางใจของผู้บังคับบัญชา และมีน้ำใจโอบอ้อมอารีเป็นที่รักใคร่ของผู้ที่อยู่ใต้บังคับ
บัญชาทั่วหน้ากัน เมื่อคุณประหลาท ฯ มาถึงแก่กรรมลงเช่นนั้น ผู้บังคับบัญชา
เพื่อนฝูงมิตรสหาย ตลอดจนผู้ใต้บังคับบัญชาจึงโศกเศร้าและอาลัยทั่วหน้ากัน

โดยที่คุณประหลาท ฯ ได้ประกอบคุณงามความดีไว้มากในขณะที่มีชีวิตอยู่
ขอผลแห่งคุณงามความดีทั้งปวงนี้ จงตอบสนองให้ไปสู่สุคติ ในสัμπรายภพชั่ว
นิรันดร์

มณู บริสุทธุ์

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

๑๘ ธันวาคม ๒๕๐๙

“แค่ประหลาทเพื่อนรัก”

ประหลาทได้มาเข้าโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ ตั้งแต่นั้นเข้าพเจ้า กับ ประหลาท ก็เป็น เพื่อนนักเรียน ร่วมชั้นกันมา จน จบมัธยมบริบูรณ์ เมื่อมาเรียนกฎหมายก็มาเรียนร่วมกันอีก เสร็จแล้วก็แยกย้ายกันออกไปทำงานคนละแห่ง ประหลาทไปเป็นจำศาลอยู่ที่ภูเก็ตหลายปี หลังจากนั้นจึงได้เข้าทำงานในสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ตลอดมาจนกระทั่งถึงแก่กรรม

เมื่อสมัยเป็นเด็กนักเรียนอยู่ด้วยกันนั้น ประหลาทเป็นเด็กดีของโรงเรียนคนหนึ่ง มีความประพฤติเรียบร้อย ใจกว้างขวางคอยช่วยเหลือเพื่อนฝูงอยู่เป็นนิตย์ จึงเป็นที่รักใคร่ของเพื่อนนักเรียนและครูอาจารย์ทุกคน เมื่อออกจากโรงเรียนมาประกอบอาชีพเป็นผู้ใหญ่แล้ว ความดีที่เคยมีอยู่ในตัวก็มี ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในเรื่องความโอ้อวดอารมณ์ต่อเพื่อนฝูงและผู้ใต้บังคับบัญชา ด้วยเหตุนี้ ประหลาทจึงมีเพื่อนฝูงมากและกว้างขวางอยู่ในวงสังคมพอประมาณ

พูดถึงสุขภาพและอนามัยของประหลาทแล้ว เมื่อเด็ก ๆ ก็ชอบเล่นกีฬาอยู่เหมือนกัน ชอบเล่นแบดมินตันและเล่นได้ดั่งที่เดียว เมื่อตอนอายุตกเข้าวัยกลางคนก็ยังเล่นบาร์เบลเป็นการออกกำลังกายอยู่เสมอ แต่คนที่มิเพื่อนฝูงมากอย่างประหลาท มีหน้าที่ซึ่งต้องปฏิบัติในสังคมอยู่เป็นนิตย์ เหล่านี้บางทีก็เป็นเครื่องบั่นทอนสุขภาพอนามัยลงได้ เมื่ออายุมากเข้าร่างกายทรุดโทรมลง โรคภัยไข้เจ็บหลายอย่างก็รวมกันเข้ามา ประหลาทจึงมีโรคประจำตัวอยู่หลายอย่าง พอ ๆ กับนายประพัฒน์ วรรณะสาร เพื่อนอีกคนหนึ่งซึ่งถึงแก่กรรมไปแล้วเมื่อ ๑๐ ปีก่อน

ในบั้นปลายแห่งชีวิตประหลาทต้องเข้าโรงพยาบาลอยู่เป็นครั้งคราว และในครั้งสุดท้าย เมื่อเข้าโรงพยาบาล หนักเข้าก็มานอนรักษาตัวอยู่ที่บ้านเป็นเวลาหลายเดือนก่อนถึงแก่กรรม

วันที่ได้ทราบข่าวว่าประหลาทจากไปแล้วโดยไม่มีวันกลับนั้น ทำให้เกิดความรู้สึก ๒ ประการ รู้สึกเสียใจที่เพื่อนรักต้องจากไปโดยไม่มีวันได้พบกันประการหนึ่ง และรู้สึกถึงความกังวลใจในอาการป่วยไข้ของเพื่อนซึ่งต้องทนทุกข์ทรมานมาเป็นเวลาช้านานอีกประการหนึ่ง

ความจริงเพื่อนฝูงซึ่งเคยเป็นนักเรียนรุ่นเดียวกันมาก็ตายไปแล้วเกือบครึ่งบางคนก็จากไปตั้งแต่ยังหนุ่ม ๆ ที่เหลืออยู่เมื่อพบปะสนทนากัน ก็เริ่มฝักใฝ่ฝักใฝ่กันแล้ว เพราะแต่ละคนก็อยู่ในเกณฑ์ใกล้ตาย ใครเป็นคนสุดท้ายก็ต้องนับว่าเป็นคนมีกรรมมากที่สุด เพราะจะต้องมีหน้าที่ดูแลงานศพของเพื่อนทุกคนไป แต่พอถึงคราวที่ตัวจะตายบ้างก็ไม่มีเพื่อนรุ่นเดียวกันมาดูแล เพียงแต่คอยต้อนรับกันอยู่ทางโน้น แต่ถึงกระนั้นก็ยังเกียงกันอยู่ไม่มีใครยอมตายก่อน นั่นก็เป็นเรื่องที่สนทนากันเล่น ๆ ใครจะตายก่อนตายหลังจะมาตกลงกันเอาเองได้หรือ

ความดีของประหลาทก็มีอยู่มากในระหว่างมีชีวิตอยู่ เมื่อต้องจากไป ดวงวิญญาณของประหลาทคงไปสู่สุคติในภพหน้าอย่างแน่นอน

อิสสระ กาญจนคุหะ

ไว้อาลัย

ประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา

คุณประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา หรือ “หลาท” ซึ่งพวกเราเพื่อนรักของเขาเรียกกัน เป็นเพื่อนสนิทที่สุดของข้าพเจ้าผู้หนึ่ง ตั้งแต่ออกจากโรงเรียนด้วยกันมาเป็นเวลา ๔๐ ปี เราได้มีโอกาสดูพบกันบ่อยครั้ง แม้ว่าข้าพเจ้าได้รับราชการอยู่ในต่างประเทศ ๓ คราวรวมเป็นเวลา ๒๕ ปี ก็หาได้ทำให้มิตรภาพอันแน่นแฟ้นระหว่าง “หลาท” กับข้าพเจ้าลดน้อยลงหรือจืดจางลงไม่ เมื่อข้าพเจ้าเป็นทูตประจำประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวีย “หลาท” ได้เดินทางไปเดนมาร์กและฟินแลนด์กับคุณประพัฒน์ วรรณะสาร ซึ่งได้ถึงแก่กรรมแล้ว ทั้ง ๒ คนนี้เขารักกันมาก และข้าพเจ้าก็รักเขามากทั้ง ๒ คน เราจึงดีใจกันที่สุดที่ได้พบกันในต่างประเทศ

บัดนี้ “หลาท” ได้จากโลกนี้ไปเสียแล้ว ทำให้เพื่อน ๆ ของเขาเศร้าใจกันมาก

ข้าพเจ้าขอเชิญเพื่อนทั้งหลายของ “หลาท” จงร่วมกันตั้งจิตอธิษฐานให้วิญญาณของเพื่อนรักของเราผู้นี้ จงประสบสุขในสัมปรายภพเทอญ

ขุนพิพิธวิรัชการ

หัวหน้ากองกลาง สภาอากาศไทย

๑๙ ธันวาคม ๒๕๐๙

แต่ ประหลาท อิศรางกูร

ข้าพเจ้าจำได้ว่า ได้รู้จักประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา เมื่อต้น พ.ศ. ๒๔๖๖ โดยร่วมเรียนในชั้นเดียวกัน นับเป็นเวลากว่า ๔๐ ปีมาแล้ว ประหลาทเป็นคนเรียบร้อยเยือกเย็นเป็นที่รักใคร่ของเพื่อนฝูงและครูอาจารย์ ต่อมาประหลาทสอบไล่วิชากฎหมายชั้นเนติบัณฑิตได้ก็ประกอบอาชีพหลายอย่างหลายตอน ชีวิตของเขาเต็มไปด้วยพอสสมควร บางครั้งก็ผจญภัย โดยที่ประหลาทเป็นคนนับถือตัวเองมากอยู่ บางบทของชีวิตก็ดูลำบากยากอยู่ แต่แล้วโดยลักษณะที่เป็นคนเพื่อนฝูงมาก ภัยอันตรายก็ลดน้อยถอยลงจนรอดพ้น เขาเป็นคนสนุกสนานร่าเริง มีใจกว้างขวาง โอบอ้อมอารี จึงเป็นที่ชื่นชมของเพื่อนและผู้ใต้บังคับบัญชา จนเรียกได้ว่าถึงกับเป็นที่เคารพบูชาของหลายคน

เมื่อประหลาทมีชีวิตอยู่ เขาเป็นผู้รวบรวมสมัครพรรคพวกมาพบปะวิสาสะกันเสมอ เรียกได้ว่าเป็นแหล่งกลางหรือใจกลางของเพื่อน ๆ เขาเป็นผู้ทำให้งานสังสรรค์มีชีวิตชีวาทุกครั้งไป บัดนี้เพื่อน ๆ ต้องว่าเหวเพราะเขาจากไปเสียแล้ว ถึงแม้จะจับกลุ่มกันได้ก็ย่อมจะเหงาหงอยลงไป เราจึงได้แต่ขอตั้งจิตอธิษฐานแผ่ส่วนบุญกุศลบรรดาที่ได้ประกอบมาอาราธนาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจงดลบันดาลให้วิญญาณของประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา ประสบแต่ความสุขสงบนิรันตรในสัมปรายภพโน้นเทอญ

เกษม อุทยานิน

คณบดี แผนกรัฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๘ ธันวาคม ๒๕๐๙

คำไว้อาลัยแด่

คุณประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา

ประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นนักเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย รุ่นเดียวกันกับผม และเพื่อนอีกหลายคน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๓ - ๒๔๖๘ เราเรียนด้วยกัน เล่นด้วยกันตั้งแต่เด็กจึงมีความสนิทสนมรักใคร่กันมาก ต่อมา เมื่อออกจากโรงเรียน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ ต่างคนต่างมีอาชีพต่าง ๆ กัน เราก็ยังพบปะสังสรรค์กันเสมอตลอดมาจนประหลาทถึงแก่กรรม นับเป็นเวลา ๓๐ ปีเศษที่พวกเราในรุ่นเดียวกันหลายคนได้มีการนัดพบปะกันอยู่เป็นประจำมิได้เว้นแต่ละปี ซึ่งแสดงถึงความรักใคร่ต่อกัน

ประหลาทเป็นเพื่อนที่ดีต่อเพื่อนทุก ๆ คน เป็นสุภาพบุรุษ นิสัยใจคอ กว้างขวาง ชอบสมาคม ชอบช่วยเหลือเพื่อนฝูงเท่าที่เขาคouldช่วยได้ เขาจะไม่เคยขาดการประชุมสังสรรค์ของพวกเรา แม้แต่ในระยะหลังเขาจะป่วยไปไม่ได้ เขาก็จะต้องส่งสิ่งของไปร่วมด้วย ประหลาทจึงเป็นที่รักของพวกเราทุกคน

พวกเราทราบว่าประหลาทจะต้องจากเราไปอย่างไม่มีวันจะกลับ เมื่อรู้ว่าเขาเจ็บมากและไม่มีทางจะรักษาหาย เขาไม่ยอมให้เพื่อนฝูงเยี่ยมเยียน เพราะรู้ตัวดีว่าเขาคouldที่จะเศร้าโศกไม่ได้เมื่อเห็นหน้าเพื่อนฝูง ซึ่งทำให้พวกเราใจคอหดหู่ยิ่งขึ้น

บัดนี้ ประหลาทก็ได้จากพวกเราไปแล้วจริง ๆ โดยไม่มีวันที่จะกลับมาพบปะและสังสรรค์กันอีก ทำให้เราคิดถึงและโศกเศร้าเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็ไม่รู้จะทำอย่างไรได้ นอกจากขอให้วิญญาณของเพื่อนไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ

ภุชพงศ์ บุณนาค
ผู้ช่วยปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

๑๙ ธันวาคม ๒๕๐๙

เล่ม ๘๖๘ แถมตรรกยง

คุณประหลาท อิศรางกูร ณ อยุธยา กับข้าพเจ้าเคยเป็นเพื่อนกันมาแต่
เด็ก ๆ นอกจากเป็นเพื่อนร่วมสำนักศึกษาเดียวกัน คือ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
แล้ว บ้านของเรายังอยู่ใกล้กันที่ตำบลบางลำภู นอกจากจะรักใคร่กันฐานเพื่อนแล้ว
ยังรักกันฐานญาติ ข้าพเจ้ามีความเคารพนับถือท่านผู้ใหญ่ของคุณประหลาทเหมือน
ท่านผู้ใหญ่ของข้าพเจ้า และคุณประหลาทก็นับถือท่านผู้ใหญ่ของข้าพเจ้าเช่นกัน

คุณประหลาทเมื่อเด็ก ๆ มีหมัดหนักร้ายกาจ เคยชกข้าพเจ้าล้มกลิ้งล้ม
หงายหลายครั้ง แต่เราไม่เคยถือสา เพราะความรักสนิทสนมเสมือนญาติมีอยู่
เคยกินเคยนอนร่วมกัน เคยปั่นขันตั้นมะม่วงมัน แอบเก็บมะม่วงพื้มเสนมันของญาติ
ข้าง ๆ บ้านกินกัน

เมื่อออกจากสวนกุหลาบ คุณประหลาทได้เข้ารับราชการ จนได้เลื่อน
ตำแหน่งหน้าที่เป็นลำดับชั้น ก็ไม่ยอมทิ้งเพื่อนฝูง เป็นผู้จัดให้มีการพบปะกับเพื่อน
ร่วมรุ่น สนุกเฮฮากันมาหลายปี จนกระทั่ง แม้ว่าจะล้มป่วยเดินเหินไม่ได้ในระยะหลัง
ก็อุตส่าห์ส่งผู้แทนมาช่วยเหลือ ในเมื่อเพื่อนร่วมรุ่นมีการพบปะกัน โดยให้ความ
สะดวกต่าง ๆ การสูญเสียเพื่อนรักไป จึงเป็นเรื่องที่สูญเสียมหามิตรที่ยิ่งใหญ่และ
ยากที่จะหาได้อย่างคุณประหลาท เพื่อนทุกคนมีความเสียใจมาก แต่ก็เป็นเรื่องที่
หลีกเลี่ยงไม่พ้น ในเรื่องพรหมลิขิตของชีวิต จึงได้แต่ขอให้คุณประหลาท มิตรยอด
ที่รักของเรา จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ

๕
เออม รุจิษ

สำนักข่าวสารอเมริกัน

๑๙ ธันวาคม ๒๕๐๙

ตายเพื่ออยู่

หรือ

อยู่เพื่อตาย

“เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป” นี่เป็นคำสอนในทางพระศาสนา ซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาวะธรรม มีปรากฏอยู่ทั้งในฝ่ายพระสูตรทั้งในฝ่ายพระอภิธรรม เป็นคำสอนที่เป็นกฎเกณฑ์ตายตัวอยู่ทุกกาลทุกสมัย ไม่มีผู้ใดจะโต้แย้งคัดค้านได้ พระพุทธเจ้าจะเสด็จอุบัติขึ้นในโลกหรือไม่ ปวงมนุษย์หรือเทวดาอินทร์พรหมยมยักษ์จะรู้หรือไม่รู้ก็ตามกฎเกณฑ์ทั้ง ๓ นั้นก็คงมีอยู่ปรากฏอยู่อย่างนั้นเสมอไป

ความเกิด ความตั้งอยู่ ความดับ ย่อมมีประจำอยู่ในสรรพสิ่งทุกอย่าง ซึ่งรวมเรียกตามศัพท์บัญญัติในทางศาสนาว่า สังขาร อันแยกออกเป็น ๒ ประการ คือ สิ่งที่มีวิญญาณครองเช่นคนและสัตว์เป็นต้น เรียกว่าอุปาทินนสังขาร สิ่งที่ไม่มีความวิญญาณครอง เช่น ต้นไม้และเครื่องใช้สอยเป็นต้น เรียกว่าอนุปาทินนสังขาร ดังนั้นจึงทำให้แลเห็นว่ากฎของธรรมดานั้นมีความยุติธรรมเป็นที่สุด ของบรรดาความยุติธรรมทั้งหลาย

ความเกิดเป็นเรื่องได้ ความตายเป็นเรื่องเสีย เนื่องจากเหตุนี้ ความเกิดจึงเป็นเรื่องนำความขึ้นบานนิยมยินดีปรีดาปราโมทย์มาให้ ส่วนความตายกลายเป็นเรื่องนำความห่อเหี่ยวระทมขมขื่นมาสู่ ความเกิดกับความตายจึงมีลักษณะตรงกันข้ามอยู่ในตัว ดูจวากับคำหรือบวกกับลบ

แต่ในทางพระศาสนาท่านสอนไว้ว่า ความตายเป็นเงื่อนปลายสาย ความเกิดเป็นเงื่อนต้นสาย เพราะฉะนั้นความตายจึงสืบต่อมาจากความเกิด เมื่อความเกิดอันเป็นเงื่อนต้นสายไม่มี ความตายอันเป็นเงื่อนปลายสายย่อมมีไม่ได้ เหมือนแผ่นดินที่เป็นแดนเกิดของต้นไม้และกอหญ้า หากแผ่นดินไม่มี ต้นไม้และกอหญ้าที่ต้องอาศัยแผ่นดินเป็นแดนเกิด ย่อมมีไม่ได้ ฉะนั้นก็ฉนั้น ท่านผู้รู้แจ้งเห็นจริงทั้งหลาย ย่อมไม่กลัวแต่ความตาย กลับไปกลัวแต่การเกิดอันเป็นตัวทุกข์และเป็นที่รับรองความทุกข์ยากลำบากทุกประการ ส่วนสามัญชนทั่วไปหาได้กลัวแต่ความเกิดไม่ ล้วนกลัวแต่ความตายด้วยกันทั้งสิ้นทุกตัวคน ทั้งชาววัดทั้งชาวบ้านเวลามีใครเกิดไม่เห็นมีใครร้องไห้เลย เห็นมีแต่ลั่นฆ้องตีปรีดา ครั้นเวลามีใครตายที่เป็นญาติหรือมิตรสหาย เห็นมีแต่ความเศร้าโศกเสียใจร้องไห้พิไรรำพัน ความแตกต่างกันในระหว่างท่านผู้รู้แจ้งเห็นจริงกับสามัญชนในเรื่องเกี่ยวกับการเกิดการตายอยู่ที่ตรงนี้หาใช้อยู่ที่อื่นไม่

จากข้อความตามที่พูดมา จึงจับหลักได้มั่นเหมาะว่าความเกิดความตายเป็นของคู่กัน เกิดโดยไม่มีตายเป็นเบื้องปลายหรือตายโดยไม่มีเกิดเป็นเบื้องต้น เป็นอันมีไม่ได้ไม่ว่าในกาลไหน ๆ เพราะผิดกฎของธรรมดา ก็และในท่ามกลางระหว่างเกิดกับตายนั้น ยังมีอีกสิ่งหนึ่ง สิ่งนั้นคือความ ตงอยู่ อันความตงอยู่นี้คือชีวิตนั่นเอง เพราะมีอยู่ในระหว่างเกิดกับตาย ชีวิตย่อมตงตั้งต้นเดินทางออกไปจากเกิดและเดินเรื่อยไปไม่มีหยุดยั้ง จนกระทั่งถึงที่สุดทางหรือปลายทาง กล่าวคือความตายเป็นเช่นนั้นเหมือนกันหมด เพราะฉะนั้น “เกิดขึ้นตงอยู่ดับไป” จึงเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวเป็นจริงตามคำสอนในทางพระศาสนาทุกประการ

คำว่า “อยู่” ที่มาคู่กับคำว่า “ตาย” เป็นหัวข้อแห่งหนังสือนี้ หมายถึงความเป็นอยู่ซึ่งเรียกว่า “ชีวิต” มิได้หมายถึงกิริยาที่อาศัยอยู่ ส่วนคำว่า “ตาย” หมายถึงลักษณะอาการเช่นใด นี่เป็นปัญหาที่ควรได้รับการพิจารณาให้ก่อน

คำว่า ตาย สามัญชนทั่วไปย่อมเข้าใจกันอยู่เป็นพื้นความขาดแห่งชีวิตินทรีย์ หรือความแตกกายทำลายขั้น หรือความขาดสิ้นแห่งลมหายใจเข้าออก แต่ในวงการของพระศาสนา หมายความว่าสามัญชนเข้าใจกันอยู่กล่าวคือมิได้หมายเอาเฉพาะความขาดแห่งชีวิตินทรีย์หรือความแตกกายทำลายขั้น หรือความขาดสิ้นแห่งลมหายใจเข้าออกเท่านั้น แม้ความหมดสิ้น หรือความเสื่อมสิ้นไปแห่งอายุและสังขารก็ดี ความหยุดอยู่กับที่ ไม่มีความคลี่คลายขยายตัวเพื่อความก้าวหน้าสืบต่อไปก็ดี ความดับแห่งจิตคือดวงความคิดนึกก็ดี ท่านหมายความว่า ตาย เช่นเดียวกัน

เมื่อได้พิจารณาเห็นว่า คำว่า ตาย หมายถึงลักษณะหรืออาการเช่นใดแล้ว ตามแนวทางในพระศาสนา ลำดับต่อไปจะได้พูดถึงข้อว่าตายเพื่อยุติหรืออยู่เพื่อยุติตายนั้น หมายความว่าอย่างไร

น่าจะมีปัญหาอยู่สักหน่อยว่า ตายไปแล้วแต่เชื่อว่ายังอยู่ หรือยังอยู่แต่เชื่อว่าตายไปแล้ว มีอยู่หรือ ? ข้าพเจ้าขอตอบว่ามีอยู่ เพราะพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนในโลกนี้ เป็นพยานให้เห็นปรากฏอยู่ เป็นหลักพิสูจน์หัวข้อเรื่องที่ ข้าพเจ้าตั้งไว้ข้างต้น

กระแสแห่งชีวิตของสัตว์โลก ย่อมไหลไปตามลำธารแห่งชีวิตไม่มีวันหยุดพักสักขณะหนึ่ง ไหลไปและไหลไปจนกว่าจะถึงที่สุดของชีวิต ซึ่งเรียกว่าความดับ หรือความตายเช่นเดียวกับกระแสน้ำที่ไหลลงมาจากที่สูงไม่มีเวลาหยุดพักสักขณะ จนกว่าจะถึงที่สุดของกระแสน้ำ ฉะนั้นเวลาที่ล่วงไปของอายุ และความเสื่อมสิ้นแห่งสังขารไม่มีเวลาถอยกลับ มีแต่จะรุดหน้าไปถ่างเตี้ย เสื่อมไป สิ้นไป หมดไป เป็นหลักยืนยันให้เห็นกันอยู่ แต่ใครจะเห็นหรือไม่เห็นจะรู้หรือไม่รู้เป็นเรื่องบุคคลแต่ละคนไป หาได้เกี่ยวข้องด้วยหลักตั้งที่กล่าวไว้ ยังไม่มียานานใดอันจะแก้ความตายเป็น ไม่ให้ตายได้ สัตว์โลกย่อมกลัวแต่ความตาย ก็เพราะความเป็นที่สุดของชีวิตหรือความเป็นอยู่ สัตว์โลกยังปรารถนาที่จะมีชีวิตอยู่จึงยังมีกลัวแต่ความตาย หากหมด

ปรารถนาเมื่อใด เมื่อนั้น จะเห็นความตายเป็นของธรรมดาที่สุด มีค่าเท่ากับปีศาจ
ลครครึ่งหนึ่ง ๆ เท่านั้น

ในอันดับต่อไปนี้ ข้าพเจ้าขอพูดโดยตรงในเรื่องของบุคคลอื่นเกี่ยวกับ
ความตายความอยู่ ซึ่งเป็นจุดประสงค์ที่จะพูด ไม่มีปัญหาที่จะทิ้งไว้ให้เราต้องสงสัย
กันอีกแล้ว บุคคลที่เกิดมาในโลกนี้ที่จะตายไม่มี บัญชีเกิดเท่านั้น บัญชีตายเท่านั้น
จะเหลื่อมล้ำก้ำเกินกันหาไม่ ไม่มีข้อแตกต่างกันประการใด

แต่ในระหว่างเกิดกับตายนี้ มีข้อที่ควรพิจารณาอยู่ประการหนึ่ง ซึ่งจะมอง
ข้ามไปเสียมิได้ข้อนี้คือ “บุคคลบางคนตายเพื่ออยู่ บุคคลบางคนอยู่เพื่อตาย” มี
ปัญหาสืบต่อไปว่า บุคคลเช่นใดชื่อว่าตายเพื่ออยู่ บุคคลเช่นใดชื่อว่าอยู่เพื่อตาย ?
ข้าพเจ้าขอตอบปัญหาข้อนี้โดยหลักการว่าบุคคล ผู้สร้าง ชื่อว่าตายเพื่ออยู่ บุคคล
ผู้ไม่สร้าง ชื่อว่าอยู่เพื่อตาย

คำว่า “สร้าง” และ “ไม่สร้าง” ตามหลักภาษาไม่ได้เจาะจงลงไปว่า
สร้างดีหรือสร้างชั่ว ไม่สร้างดีหรือไม่สร้างชั่ว เมื่อเป็นเช่นนั้น จะยุติเอาว่า สร้างดี
ก็ได้ สร้างชั่วก็ได้ ไม่สร้างดีก็ได้ ไม่สร้างชั่วก็ได้ เป็นการถูกต้องตามหลักภาษา
หรือหาไม่ หากจะมีปัญหาเกิดขึ้นเช่นกล่าวนี้นี้ ข้าพเจ้าขอตอบว่าความเข้าใจเช่นนั้น
เป็นการถูกต้องตามหลักภาษา แม้จะให้อธิบายความตามหลักภาษานั้น ก็อธิบายได้
โดยมีหลัก เพราะสิ่งที่เหลือซึ่งไม่ตายไปตามร่างกายสังขาร มีปรากฏอยู่กล่าวคือ ดีก็
ปรากฏ ชั่วก็ปรากฏ ทั้งปรากฏในคำฉันท์อัน เตือนใจดีที่สุดของสมเด็จพระมหาสมณ
เจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโรรสว่า :

พฤษภกาสร
โททนต์เส่นกง
นรชาติวางวาย
สถิตยทัณฑ์ ชั่วดี

อิกกฤษณชรอันปลดปลง
สำคัญหมายในกายมี
มลายสิ้นทั้งอินทรี
ประทับไว้ในโลกา

แม้ในส่วนคำว่า “ไม่สร้าง” ก็อธิบายความได้ว่า เมื่อบุคคลที่เกิดมาไม่สร้างดีไม่สร้างชั่ว หรือพูดเป็นคติธรรมว่า บุญไม่ทำกรรมไม่สร้างแล้ว ย่อมไม่มีอะไรเหลือปรากฏอยู่ ชีวิตเป็นหมันเรียกตามโวหารทางศาสนาว่า ชีวิตของบุคคลเช่นนั้นเป็นโมฆะชีวิต เป็นสิ่งที่ท่านตำหนิไว้ ตกอยู่ในประเภทเสีย

แต่อย่างไรก็ดีเรื่อง สร้าง กับเรื่อง “ไม่สร้าง” นี้ข้าพเจ้าไม่ประสงค์จะพูดตามหลักภาษา ซึ่งจะต้องอธิบายขยายความกันกว้างขวางพิศดารเกินกำลังของหนังสือเล่มนี้และเกินความประสงค์ของข้าพเจ้าผู้เขียนเรื่องนี้ด้วย จะขอพูดตามความหมายที่ข้าพเจ้ามุ่งตั้งขึ้นให้เป็นความหมายเท่านั้น ซึ่งพอกำลังของหนังสือเล่มนี้และพอเหมาะแก่ความประสงค์ของข้าพเจ้า

คำว่า “สร้าง” ข้าพเจ้ากำหนดความหมายไว้ว่าหมายถึงสร้างความดี คำว่า “ไม่สร้าง” ข้าพเจ้ากำหนดความหมายไว้ว่า หมายถึงไม่สร้างความดี จากความหมายอันเป็นหลักนี้ จึงได้ความหมายสืบต่อไปว่า บุคคลผู้สร้างความดีชื่อว่าตายเพื่ออยู่ บุคคลผู้ไม่สร้างความดีชื่อว่าอยู่เพื่อตาย

เมื่อได้ให้ความหมายสืบต่อมาเช่นนั้นแล้ว ย่อมเกิดปัญหาท้าทายคำตอบสืบต่อไปอีกว่า ความดีได้แก่สิ่งใดหรือสิ่งใดจัดว่าเป็นความดี? ปัญหาว่าความดีคืออะไรหรือว่าอะไรเป็นความดี ถ้าจะพูดกันตามโลกสมมติตามยุคตามสมัย เห็นจะหาคำตอบให้ถูกต้องครบถ้วนได้ยากเต็มที จะว่าเป็นปัญหาโลกแตกก็พอจะว่าได้ แต่ถ้าจะหาคำตอบตามแนวพระศาสนาพอจะหาคำตอบที่เป็นหลักได้ ข้าพเจ้าจึงสมัครใจที่จะให้คำตอบตามแนวพระศาสนาที่ข้าพเจ้าพอรู้ยู่บ้าง ความดีคืออะไร หรือว่าอะไรเป็นความดี เพื่อพูดกันตามแนวทางของพระศาสนา พอจะรวบรวมได้เป็นหลักใหญ่ ๓ ประการ คือ

๑. สิ่งที่มีวิญญูชนยอมรับนับถือว่าเป็นความดี

๒. สิ่งที่เป็นประโยชน์ตน และเป็นประโยชน์ผู้อื่น หรือสิ่งที่ไม่เบียดเบียนตนและไม่เบียดเบียนผู้อื่น

๓. ความสงบกาย ความสงบวาจา ความสงบใจ

แนวคิดของข้าพเจ้าตามแนวพระศาสนาทั้ง ๓ ประการนี้ ข้าพเจ้าขอฝากท่านผู้รู้ทั้งหลายเพื่อพิจารณาต่อไปด้วยว่าจะครบถ้วนหรือยังขาดตกบกพร่องประการใด จะช่วยกันแก้ไขตกเติมเพื่อให้ถูกต้องครบถ้วนสืบต่อไป.

ย่อมเป็นที่รับรองต่อกันในวงการพระศาสนาแล้วว่า ความตายไม่ได้หมายความว่าความสิ้นชีวิตหรือความแตกกายทำลายขันธ์เท่านั้น แม้ยังมีชีวิตอยู่หรือยังไม่แตกกายทำลายขันธ์ กล่าวคือยังเป็นอยู่นั่นเอง ก็เรียกว่าตายได้เหมือนกัน พระพุทธภาษิตมีอยู่ว่า “เย ปมตฺตา ยถา มตา คนพวกใดประมาณแล้ว คนพวกนั้นย่อมเป็นเหมือนคนตายแล้ว” เพราะภาวะแห่งความเป็นผู้สร้างของเขาไม่มี เช่นเดียวกับคนที่ตายแล้วย่อมไม่มีภาวะแห่งความเป็นผู้สร้างฉะนั้น

บุคคลที่ปล่อยให้อายุหมดสิ้นไป หรือปล่อยให้สังขารร่างกายเสื่อมสิ้นไป โดยเปล่าประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์โนโลกนี้ หรือประโยชน์โนโลกหน้าหรือประมัตตประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ตนหรือประโยชน์ผู้อื่น ก็ล้วนแต่เปล่าทั้งสิ้น ความหมดสิ้นหรือความเสื่อมสิ้นแห่งอายุสังขารย่อมสูญไปตามลำดับกาลเวลาอันไม่มีใครจะห้ามได้ อายุสังขารที่ต้องสูญเสียไปเช่นนี้เชื่อว่าสูญไปโดยง่ายเดียว ไม่มีสิ่งที่เป็นคุณค่าทดแทนเลย ชีวิตของบุคคลเช่นนี้ต้องนับว่า อยู่เพื่อตาย เท่านั้น เป็นคนที่เอาตัวไม่รอดหรือเอารอดตัวไม่ได้ ครอบครัวใดมีแต่คนประเภทรอบครัวนั้นย่อมตั้งอยู่ไม่ได้ สกุลใดมีแต่คนประเภทรุ่นนี้ สกุลนั้นต้องสูญสิ้นสกุล หมู่ใดคณะใดมีแต่คนประเภทรุ่นนั้น คณะนั้นต้องสูญสิ้นเช่นกัน ชาติ

โตประเทศใดมีแต่คนประเภที่^๕ ชาตินั้นย่อมตั้งอยู่ไม่ได้โดยอิสระเสรีมีแต่จะเป็น
 แหกกลมจม หรือต้องเป็นข้าชาติอื่นประเทศอื่น ศาสนาใดมีแต่สาวกประเภที่^๕
 ศาสนานั้นต้องอันตรธานสูญสิ้นไปในไม่ช้า สมาชิกครอบครัวยของสกุลวงศ์ของหมู่-
 ณะ ของประเทศชาติ ของศาสนา หากล้วนแต่มีลักษณะอยู่เพื่อตาย ผลร้ายที่สุด
 ย่อมบังเกิดเช่นกล่าวโดยไม่ต้องสงสัยแต่ประการใด ชีวะประวัติของบุคคล ของ
 ครอบครัวย ของสกุลวงศ์ ของหมู่คณะ และประวัติศาสตร์ของประเทศชาติตลอด
 ถึงศาสนาจะเป็นพยานได้เป็นอย่างดีที่สุดในเรื่องที่พูดมานี้.

โดยนัยตรงกันข้าม หากบุคคลใดไม่ให้อายุหมดสิ้นไป หรือไม่ปล่อยให้
 สังขารร่างกายเสื่อมสิ้นไปโดยเปล่าประโยชน์ มุ่งหน้าบากบั่นพยายามประกอบสิ่งที่
 เป็นประโยชน์ จะเป็นประโยชน์ในโลกนี้หรือประโยชน์โลกหน้าหรือประโยชน์อย่าง
 ใดก็ตาม หรือมุ่งหน้าบากบั่นพยายามประกอบสิ่งที่เป็นประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้-
 อื่น หาสิ่งที่ทดแทนความหมดสิ้นแห่งอายุหรือความเสื่อมสิ้นแห่งสังขารไม่ปล่อยให้
 ตายโดยไม่มีสิ่งเป็นคุณค่าทดแทนชีวิตของบุคคลเช่นนี้ต่องันว่า ตายเพื่อยัง^๕ เป็นคน
 ที่เอาตัวรอดหรือเอารอดตัวได้ ครอบครัวยใด สกุลใด หมู่คณะใด ประเทศชาติใด
 ศาสนาใด มีคนประเภที่^๕อยู่แม้ไม่ต้องทั้งหมดแต่มีเป็นส่วนมากเท่านั้น ครอบครัวย
 นั้น สกุลนั้น หมู่คณะนั้นประเทศชาตินั้นศาสนานั้น ต่างจะรุ่งเรืองมั่นคงดำรงเป็น
 ปึกแผ่นอยู่ได้ไม่ล่มจม หากจะมีคนประเภที่^๕ทั้งหมดหรือส่วนมากที่สุดแล้ว จะไม่
 มีวันเสื่อมเลย จะมีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียวและยั่งยืนตลอดกาล ชีวิตสิ้นเปลือง
 ไปเท่าใด สิ่งอันเป็นคุณค่าเครื่องทดแทนแห่งชีวิตย่อมพอกพูนขึ้นเท่านั้นเมื่อเป็น
 ดั่งนี้ ถ้าไรแห่งชีวิตย่อมเกิดขึ้นไม่ขาดสาย ตายเพื่อยังล้วนอำนวยความสะดวกทุกที่
 ทุกทาง จึงเป็นข้อควรนึกและควรปลูกฝังให้มีอยู่กับตัว

ความหมดสิ้นแห่งอายุก็ดี หรือความเสื่อมสิ้นแห่งสังขารก็ดีย่อมมีอยู่ทุก
 โมงยามทุกวันทุกเดือนและทุกปี ไม่มีใครสามารถจะยับยั้งได้ ดังกล่าวแล้ว กาลเวลา

ย่อมกินสรรพสัตว์ให้หมดม้วยไปพร้อมกับกินตัวของมันเองด้วยสัตว์โลกจึงชื่อว่าตาย
 ไปทุกโมงยามทุกวัน ทุกเดือน และทุกปี เป็นเช่นนั้นทั่วเมทนีดล และมีใช้แต่ความ
 หมดสิ้นหรือเสื่อมสิ้นเท่านั้น ที่ท่านเรียกว่าความตาย กิริยาที่หยุดยั้งไม่มีการเคลื่อนไหว
 ไหวหรือคลี่คลายขยายตัว ท่านก็เรียกว่าตายเหมือนกัน เช่นตังนาฬิกาตาย ก็คือ
 นาฬิกาที่ไม่เดิน น้ำตายก็คือน้ำที่ไม่ไหล ฉะนั้นความไม่สืบทอดในสิ่งที่ต้องทำ ใน
 คำที่ต้องพูด ในแนวที่ต้องคิดก็ดี กิริยาที่หยุดอยู่กับที่ ไม่มีการปรับปรุงให้เหมาะสม
 กับภาวะต่าง ๆ อันเนื่องกับความเป็นไปในปัจจุบันก็ดีเนื่องกับเหตุการณ์ที่บังเกิด
 ขึ้นเฉพาะหน้าก็ดี เนื่องกับกาลสมัยก็ดี เนื่องกับผลได้ผลเสีย ทั้งบังคับและภายนอก
 ก็คลี่คลายเป็นต้น ล้วนแต่บ่งถึงความตายอยู่ในตัวทั้งสิ้นคือบอกให้รู้ว่า ไปไม่รอด
 เพราะภาวะแห่งความเป็นผู้สร้างได้ถึงความสลดตถุคตหยุดลงสิ้นแล้วอย่างนี้ ก็เป็นเรื่อง
 อยู่เพื่อตายเช่นกัน ชีวิตมีแต่จะสิ้นไปหมดไปถ่ายเดียวเท่านั้น

ส่วนกิริยาที่ไม่หยุดยั้ง สืบทอดไปไม่ขาดสายในสิ่งที่ต้องทำ ในคำที่ต้อง
 พูด ในแนวที่ต้องคิด กิริยาที่ไม่เย็นกับที่มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับภาวะต่าง ๆ
 ดังกล่าวแล้ว กิริยาที่เป็นไปเช่นนั้น ทำให้สิ่งทั้งหลายมีชีวิตอยู่ได้ โดยมีการเคลื่อนไหว
 หรือคลี่คลายขยายตัวไม่มีการหยุดยั้ง ถึงชีวิตจะหมดสิ้นไปตามระยะเวลา ก็ยัง
 ชื่อว่าตายเพื่อยู่ ถึงจะตายก็เหมือนยังอยู่ เพราะภาวะแห่งความเป็นผู้สร้างมิได้ถึง
 ความสลดตถุคตแต่ประการใด

ความอยู่กับความตายตามที่พูดมา หมายเอาเฉพาะความเป็นไปในระหว่าง
 แห่งชีวิตของบุคคล ก่อนแต่จะถึงความแตกกายทำลายขั้นหรือหมดลมปราณ ความ
 ตายครั้งสุดท้ายของสัตว์โลก ย่อมมีเป็นประจำสำหรับชีวิตบุคคลบางคนในโลก เมื่อ
 แตกกายทำลายขั้น ไปแล้วก็หมดกัน ไม่ทิ้งอะไรเหลือไว้ให้เป็นสมบัติเพื่อคนใน
 ภายหลังมีชีวิตอยู่เพื่อยู่เพื่อตายในที่สุดเท่านั้น อย่างนี้เข้าในลักษณะว่า อยู่เพื่อยู่

อันคติธรรมที่ว่า “เสียเพื่อได้” อันบริสุทธิ์มิเคยบังเกิดขึ้นในวาระจิตของเขาเลย หากจะมีเรื่องได้—เสียเกิดขึ้นบ้างเป็นบางครั้งบางคราวในน้ำใจ ก็มักจะเป็นไปในลักษณะ “ได้เพื่อเสีย” เรื่องได้กับเสียเป็นคติธรรมชนิดที่คู่ตัวหนึ่งอยู่ ตัวหนึ่งตายเสียเพื่อได้ เสียเป็นตัวตาย ได้เป็นตัวอยู่ ได้เพื่อเสีย เสียไม่ใช่เป็นตัวตายได้ ไม่ใช่เป็นตัวอยู่ ได้กลับเป็นตัวตาย เสียกลับเป็นตัวอยู่ การที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะเหตุว่า สิ่งที่ได้มานั้น เล็กกว่า ต่ำกว่า ส่วนสิ่งที่เสียไป ใหญ่กว่า กว้างกว่า สูงกว่า ขอให้เทียบดูในเรื่องประโยชน์ส่วนตนกับประโยชน์ส่วนรวม ประโยชน์ส่วนตนเล็กกว่า แคบกว่า ต่ำกว่าประโยชน์ส่วนรวม สิ่งที่ใหญ่กว่ากว้างกว่า ย่อมครอบงำสิ่งที่เล็กกว่าแคบกว่าได้มิดชิด สิ่งที่สูงกว่าย่อมกำบังสิ่งต่ำกว่า การได้ชนิดถูกความเสียเข้าครอบงำกำบังไว้ย่อมไม่ปรากฏ เท่ากับสูญสิ้นไป ส่วนความเสียย่อมลอยเด่นเป็นที่ปรากฏอยู่ เสียจึงกลายเป็นตัวอยู่ ได้จึงกลับเป็นตัวตาย มีลักษณะละม้ายกันกับอยู่เพื่อตาย

ส่วนบุคคลบางคนไม่เป็นเช่นพุดมามองเห็นความเกิดความดับว่าเป็นของคู่กัน เหมือนมีหน้าก็ต้องมีหลัง มีสว่างก็ต้องมีมืด จะเลือกเอาเฉพาะแต่อย่างใดอย่างหนึ่งหาได้ไม่ในฐานะที่ตนได้เกิดมาเป็นสมาชิกร่วมกลุ่มอยู่ในมนุษยชาติไม่เกิน ๑๐๐ ปี จะต้องทอดทิ้งเรือนร่างถมแผ่นดิน จึงลงทุนก่อสร้างสมบัติเพื่อคนในภายหลังโดยวิธีที่ยกประโยชน์อันเหนือกว่าเป็นหลักยึด กล่าวคือยอมสละผลอันเล็กน้อยเพื่อผลอันกว้างขวาง ยอมสละประโยชน์อันเล็กน้อยเพื่อประโยชน์อันยิ่งใหญ่ ยอมสละสุขอันเล็กน้อยเพื่อสุขอันไพศาลเขามั่นอยู่ในคติธรรมที่ว่า พึงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ พึงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต พึงสละทั้งทรัพย์อวัยวะและชีวิตเพื่อรักษาธรรม” คติโลกที่ว่า “ตัวตายดีกว่าชาติตาย” จึงเป็นคติอันถูกต้องสอดคล้องกับคติธรรมดังกล่าวมา เพราะได้ยึดสิ่งที่เหนือหรือสูงสุดเป็นหลัก แล้วยอมสละสิ่งที่

เล็กน้อยเพื่อสิ่งอันกว้างขวางยิ่งใหญ่มาก บุคคลผู้ถือศรัทธาในร่างกายและชีวิตประกอบกิจ
เพื่อสิ่งที่เป็นประโยชน์เพื่อสิ่งที่ดีงาม และเพื่อความสุขเกษมสำราญ แม้ร่างกายชีวิต
จะต้องย่อยยับแตกดับลงก็ตาม สมบัติที่เขาลงทุนก่อสร้างไว้อย่างคงดำรงอยู่ ชื่อเสียง
เกียรติคุณยังลอยเด่นอยู่ไม่รู้ดับ บุคคลเห็นปานนั้นแลชื่อว่า “ตายเพื่ออยู่” โดยแท้

จากข้อความที่พูดพอเป็นแนวคิดสกิดใจโดยย่อเพียงเท่านั้น พอจะยุติได้ว่า
“อยู่เพื่อตาย” ไม่ดี “ตายเพื่ออยู่” ดีกว่า ดีทั้งแก่ตัว แก่ครอบครัว แก่วงศ์สกุล
แก่หมู่คณะ แก่ประเทศชาติ แก่ศาสนา

เพราะฉะนั้น จึงควรตั้งเป็นสูตรได้ว่า “อยู่เพื่อตาย ได้เพื่อเสียเป็นทาง
ลุ่มจมบั้นแหลกและย่อยยับอัปปาง เสียเพื่อได้ ตายเพื่ออยู่ เป็นทางรุ่งเรืองเฟื่องฟู
วัฒนาสถาพร” บุคคลในโลกนี้จะประเภทยู่เพื่อตาย หรือตายเพื่ออยู่ก็ตาม ใน
ที่สุดก็แตกกายทำลายชนม์เหมือนกันทั้งหมด แต่ความอยู่เพื่อตายกับความตายเพื่ออยู่
หาเหมือนกันไม่ เป็นข้ออันวิญญูชนทั้งหลายควรไตร่ตรองพิจารณา

พระธรรมบัญญัติ

วัดสามพระยา พระนคร

အတု

ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့
ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့
ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့
ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့
ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့
ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့
ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့
ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့
ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့
ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့

အတုအတုအတု

ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့	ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့
ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့	ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့
ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့	ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့
ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့	ဟေ့ဟေ့ဟေ့ဟေ့

พิมพ์ที่ บริษัท บพิธ จำกัด ๖๖ ถนนราชบพิธ พระนคร โทร. ๒๕๕๕๕

นายยอดยิ่ง โสภณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ม.ค. ๑๐